

MONUMENTUL:

Pe an . . . 28— Cor.
 Pe jumătate an 14—
 Pe luni . . . 7—
 Pe săptămână . . . 2-40

Pentru România și
 străinătate:

Pe an . . . 40— franci

Telefon
 pentru oraș și interurban
 Nr. 750.

REDACTIA
 și ADMINISTRAȚIA.
 Strada Zrinyi N-rul 1/a

INSERTIUNILE

se primesc la adminis-
 trație.

Mulțămite publice și Loc
 deschis costă șirul 20 fil.

Manuscrisele nu se in-
 napoiază.

ROMÂNUL

Aniversarea centenarului preparandiei române din Arad

Arad, 16 Noemvrie.

Deasupra Aradului a plutit azi duhul vrei-
 tor apuse. Din negura anilor îndepărtați, a
 unior de mizerie, de iobăgie și de ingenun-
 țare a neamului nostru a venit pâna la noi
 o adiere sufletul mare al generațiilor de
 pastoli, cari au pus aici în Arad, înainte cu
 sută de ani temelie neclintită culturii ro-
 mânești. Preparandia din Arad, iar mai târ-
 ziu seminarul teologic, a fost „Alma mater”
 pentru toate școalele și instituțiile românești
 din Ungaria, cari au luat ființă din dânsa, du-
 cându-lumina se naște din lumină.

Nenumărata mulțime de oaspeți, de foști
 elevi, autoritățile noastre bisericești și șco-
 lare, cari și-au trimis reprezentanții, toți au
 venit să sărbătorească acea mare zi de reîn-
 țiere a neamului nostru, ziua de 3/15 Noem-
 vrie 1912, afirmând prin prezența, prin dis-
 cursurile lor înălțătoare tăria culturii româ-
 nești și puterea conștiinței noastre naționale.
 Și de aceea în acea sală a seminarului, în
 care se serba biruința limbei și a sufletului
 nostru, au produs o impresie tot atât de peni-
 tibilă, au fost un ecou tot așa de strident, su-
 rașe unei limbi străine, strigătele de „éljen”
 la adresa reprezentanților autorităților ungu-
 rești, ca și urările de „să trăiască” la adresa
 conducătorului Szegeszku, care n'a aflat de bine
 să telegrafizeze românește, ci a întrebui-
 nit limba acelora, a căror slugă este. Mani-
 festările acelor suflete slabe, cari s'au potic-
 nit într'un moment de uitare, sunt rămășițele
 viciului ale unor vremi cari ar trebui uitate
 de veșnicie.

Sosirea oaspeților.

La frumoasa dimineață a zilei de azi, 3/16 No-
 emvrie, păleuri de foști elevi ai preparandiei, de
 profesori, etc. se îndreptau deja pe la orele 7 către
 Catedrala Aradului, pentruca împreună să învie
 duhul marilor dispăruți, eroii neamului nostru
 vremii întunecate, cari au sămănat cele din-
 gănduri menite să ne asigure o cultură prin
 științe naționale. Și fără preget au venit din
 toate colțurile pământului românesc din această
 zi, cu risicul ori câtor cheltuieți, preoți ve-
 terari ai altarului dumnezeesc și ai cărărilor
 științifice și sigure ale progresului pe toate terenele,
 oameni cu suflet aprins, cei mai neobosiți semă-
 nători ai culturii noastre ce-i avem în vremile
 aceste de aprigi strădăanii, săteni luminați cu ex-
 periențe grele de viață, cu lumile lor pline de
 suferință și necazuri, cu fețele crispatе de vitregia
 zilei.

Deja în presara zilei jubilarе străzile Ara-
 dului aveau o înfățișare românească. Toate insti-
 tuțiile românești și toți dignitarii neamului no-
 stru și-au trimis reprezentanții și leilor cărora
 s-au închinat viața, pentruca acumulându-se ener-
 gie de cultură să ridice cât mai în grabă neperi-
 tul monument al unității noastre culturale, să
 arunce direcția luptei ce o reclamă necesitățile
 multilaterale și cari cer o grabnică împlinire,
 să vom să prețuim existența, viața, ce ne e
 atât de scump.

Serviciul divin.

Înaltele fețe bisericești ale diecezei Aradului,
 îmbrăcați în sfintele odăjdii, așteaptă la intrarea
 catedralei sosirea P. S. Sale a episcopului Aradu-
 lui Ioan I. Papp. Sosind P. S. Sa a pontificat
 la întreaga ceremonie a sfintei liturgii asistat de
 arhimandritul Hamza, protosincelul R. Cioro-
 gariu, protopopii Vasile Beleş și Dr. G. Ciu-
 bandu, preoții Dr. T. Botiș, Fr. Vătan, Gavril
 Bodea, Vasile Olariu și diaconii Dr. Luciu La-
 zar și Cornel Lazar. Cu această ocazie a fost hiro-
 nit întru diacon dl. Dimitrie Pop. Răspunsu-
 rile cântărilor liturgice au fost date de corul
 seminarial condus de prof. sem. I. Iagojan.

Aspectul măreț și impunător al catedralei îm-
 prumutat de convoiul arhierului și mulțimea
 credincioșilor din toate stratele societății noastre
 — dacă putem vorb de strate — va rămâne pen-
 tru multă vreme în toată deplinătatea sa în su-
 fletele noastre cu toată comoara de simțiri ce-
 răsar în clipe mari de înălțare, de umanitate, când
 se trezesc în noi puteri nebănuite de nouă tărie
 sufletească. Am rămas adâne impresionați de chi-
 purile multe ale preoților și dascălilor noștri, cari
 numai ei, țin echilibrul vieții noastre sociale.

Tablourile.

După celebrarea serviciului divin ne-am gră-
 bit cu toții să putem găsi loc în sala seminarului,
 căci marea afluență de lume era vădit că n'o să
 aibă încăpere. Spațioasa sală a luat o înfățișare
 din cele mai sărbătorești fiind înbăgătită din
 partea reuniunilor învățătoarești cu tablouri fru-
 moase, cari înfățișau chipurile luptătorilor: Mo-
 ise Nicoară, Tichindeal, Constantin Diaconescu
 Loga, Alexandru Gavra, V. Babeș, T. Ceantea,
 Dr. G. Popa, Tuduceșcu, I. Petrovici, Dr. Vuia.
 În sala a doua în fund e chipul dlui V. Stroiescu.
 E o faptă valoroasă a reuniunilor, căci ea denotă
 virtuți din cele mai prețioase ale unei nații: gra-
 titudine și recunoștință celor ce se jertfesc idea-
 lurilor.

Cel dintâi a luat cuvântul actualul conducă-
 tor al școalelor P. C. Sa R. Ciorogariu. D-sa a
 rostit cu o profundă emoție următorul discurs:

Discursul pâr. Protosincel Roman Ciorogariu.

„În 3 Noemvrie 1812, cu mare solemnitate,
 înaintea multor fețe nobile și cinstite, sau întro-
 dus și apoi întru aceiaș școală Preparandii în-
 vătaturile după rânduiala Domnului mai mare-
 lui școalelor în limba Românească au început”,
 scrie în „Arătarea sa” apostolul culturii româ-
 nești, Dimitrie Tichindeal, despre ziua inaugu-
 rală a institutului nostru pedagogic, când la gra-
 țiosul cuvânt împărătesc „să fie lumină”, „s'a
 făcut lumină” în haosul acelor zile de restricte.

Provedința divină mie mi-a hărăzit fericirea
 de a saluta astăzi, în ziua aniversării centenare
 a acestui institut „nobilă și cinstită față” a so-
 cietății de astăzi, înainte de o sută de ani nu-
 mai închipuită, de visătorii culturii românești:
 Episcop român, biserică națională autonomă,
 și școală confesională română, onorată de
 reprezentarea tuturor episcopilor noștri, de re-
 prezentanța înaltului guvern al țării, de autori-
 tățile politice și culturale, de școlile surori și de
 Reuniunile învățătoarești și de popor.

Idea națională răsărită din evoluția renașterii
 secolului al XVIII-lea luminează triumfătoare-

re secolul al XIX-lea; din aceasta idee se for-
 mează creațiunile culturale ale secolului al
 XIX-lea.

Din concepțiunile mari se nasc hotărârile
 mari. Din concepțiunea mare a universalismu-
 lui religiunii creștine se hotărăște apostolul Pa-
 vel la opera mare a desrobirii creștinismului
 de sub jugul iudaismului și face din creștinism
 religiune universală. Din concepțiunile mari ale
 libertății se nasc hotărârile mari ale lui Paul Ior-
 goviciu și Moise Nicoară, de a desrobi neamul
 românesc de sub jugul întunecului, a-l face
 „fiul luminei”.

Crescut sub influința culturii germane do-
 minante pe acelea vremuri în Bănat, ia tânărul
 Paul Iorgovici diploma de avocat în Viena, se
 duce apoi la Roma, unde află pe Gheorghe Șin-
 cai și Petru Maior, studiind originea neamului
 românesc. Stă și el trei ani în Roma și adună
 o mulțime de documente și inscripțiuni relative
 la istoria și limba română, pe cari le prelucră
 mai târziu în operele sale. De aci merge la
 Paris pentru a vedea cum trăiesc oamenii sub
 regimul ideilor nouă de libertate și este față la
 decapitarea lui Ludovic al XVI. Dela Paris
 merge la Londra și de acolo se întoarce la Vâr-
 seș cu „schinteaua ce s'a aprins în el în Roma”
 precum însuș zice. El este primul care începe
 să scrie cu litere latine și scrie și agitează idea
 bisericeii naționale. Propaganda lu cucerea cu
 puterea unei revelații. Dar fiecare ideal își are
 pe demonul său. El propovăduia împărăția lu-
 minei și fu acuzat de dușmanii săi cu aspirații
 la împărăția dacoromână și s'a întâmplat și cu
 el cecece s'a întâmplat cu Domnul nostru Isus
 Christos, asemenea incriminat de aspirație la o
 împărăție iudaică pe când el vorbira de împără-
 ția cerească; psihologia păcatului este aceeaș în
 toate vremile, păcatul tot păcat naște. Ca res-
 vrătitor a fost dat pe mâna autorităților politi-
 ce, cari îi confiscă scrierile și îi arde cărțile, iar
 pe el îl aruncă în temnița grea. A fost apoi eli-
 berat ca încurând să moară subit între împre-
 jurări suspecte. Așa se stinse la anul 1808 a-
 ceasta „existență agitată, rătăcitoare, plină de
 elemente dramatice”, în etate de 44 ani. Dar
 idea nu s'a stins.

În locul lui fiul Ciulei din comitatul Bichis,
 de viță nobilă. După terminarea studiilor la a-
 cademia de drept din Pojon, pe titlul nobilimei
 și cuitrei sale superoare câștigată la facultatea
 filozofică din Viena, află intrare la curtea îm-
 părătească din Viena, unde se zice a fi fost
 mai înainte instructorul Arhiducelui Ferdinand
 (Ferdinand V.), iar din această calitate a trecut
 în armată unde a servit ca ofițer în garda im-
 perială. La 1809 se pune în fruntea voluntarilor
 români din comitatul Bichis, Arad, Biharia și
 Cenad, pe cari îi conduce în războiul sângeros
 contra lui Napoleon cel mare și prin vitejia vo-
 luntarilor români, atrage admirația Domniloru-
 lui asupra sa. După terminarea războiului mân-
 drul soldat își schimbă sabia cu toiagul aposto-
 liei. Îmbățișează cu toată vâpaia unui suflet
 mare idealul unei episcopii române și cu acest
 ideal entreieră satele românești, adunând iscă-
 lituri pentru instanța către împărat, ca Româ-
 nilor să li se deie episcop de naționalitatea lor.
 El este omul faptelor. În vâpaia dorului de a-si
 vedea idealul realizat își jertfește toată ave-
 rea familiară. Om de om trezește din letargie și
 îl pune în ordine de bătaie a luptei de indepen-

dență bisericească. În această luptă este cuprinsă și înființarea preparandiei din Arad ca prima etapă a episcopiei române.

Vorbind în limba biblică am putea zice: Întru început era Paul Iorgoviciu și Moise Nicoară.

Luminatului Împărat Francisc I. îi revine onoarea în istoria culturii, de a fi ascultat glasul vremii și a fi sancționat principiul național în educațiunea poporală. „În 9 Februarie 1811 Preamilostivul Împăratul nostru au poruncit, ca trei Naționalnice de Căpetenie școale pentru preparanți, una adevărat în Aradu-vechiu pentru Români, alta în Sânt-Andrieu pentru Sârbi, iară a treia în Pesta pentru Greci să se introducă”. „Acestor trei școli nemijlocit Patron este a sa Chesaro-Crăiască și Apostolicească Mărire, Tatăl Patriei Francisc I.”. Aceste școli sunt puse sub suprema inspecțiune a omului profund religios dar străin de sentimentele românești Uroș Nestoroviciu. În chipul acesta onorează și jertfa sângelui și a banului adusă de poporul românesc în războiul contra lui Napoleon când fiecare preot trimisă pe spesele lui în război un soldat costa 140 fl. iar episcopul Aradului dădu 5000 fl. cătră jertfele nobilimei noastre. Cu evlavie aduc prinosul recunoștinței mele acestui luminat împărat în ziua de astăzi consacrată amintirilor de renaștere.

Pe temelul acestui ordin la 20 Octombrie 1912 locotenenta ungară regească emite rezoluțiunea prin care dispune ca „neamurile cari se țin prin îndurarea părintească a Împăratului și că toate institutele de cultură și de educație publică să se înmulțească”, dreptce „școlile preparandiale naționale” să se deschidă cu mare solemnitate în ziua de 3/15 Noembrie a aceluiași an. Așa s'a și întâmplat. În ziua de 3/15 Noembrie după serviciul divin pontificat de episcopul Paul Avacumoviciu între bubuitul trascurilor urmează sfințirea apei în casa „Rehkonf” din strada Căprioarei. Casa aceasta donată de căpitanul orașului de pe atunci, Sava Arsici, există și astăzi întocmai cu încăperile dela începutul ei și se află sub Nr. 17 din strada Csernovics Péter de astăzi. În același chip se serbează inaugurarea în întreaga dieceză cu cuvântări sfinte de pe amvon, despre mila Împăratului revărsată asupra „națiunilor de legea greco-orientală”.

Preparandia arădană poartă titlul de: „Școala regească preparandială gr. neunită a națiunii române”. Pe pecetea vechi ale institutului aflăm inscripția: „Sigillum Regii Instituti scholarum praeparandorum Valachici”. În aceeași zi s'a inaugurat și preparandia grecescă în Pesta și cea sârbească în S. Andrieu (lângă Buda), dintre cari cea grecească se sistează în anul prim

al existenței sale în lipsă de elevi; cea sârbească tot din acel motiv este la anul 1816 mutată la Zombor, unde există și astăzi.

Numai a noastră a rămas nestrămutată în Arad și astăzi ea este cea mai veche preparandie în Ungaria, care ca instituțiune își are continuitatea în același loc și cu aceeași limbă de propunere.

De caracterul regesc n'a fost însă legat și beneficiu regal, ci susținerea ei a fost lăsată în grija „națiunii”. Se deschid dar colecte și din colectele acestea se face fondul comun din Pesta care, fiind sub administrație străină tinde profesorilor dotația precară de 300 florini până la anul 1866. Preparandia noastră de pe acele vremuri o putem numi „școala nimărui” în care numai jertfa de sine a profesorilor a ținut sufletul.

Aradul este predestinat pentru a fi centru cultural românesc prin situația lui geografică și etnică. Prin înființarea preparandiei și-a ocupat locul destinațiunii sale, a devenit centrul renașterii neamului românesc din Ungaria „Cultura românilor din Ungaria — are a se mulțumi preparandiei din Arad și zelosilor ei profesori”, — zice Papiu Ilarian.

Soartea cea bună a neamului românesc a ales pentru aceasta instituțiune culturală pe cei mai distinși bărbați ai acelor vremuri: pe Dimitrie Tichindeal catihetel și „seniorul” institutului, pe Dr. Iosif Iorgoviciu, Constantin Diaconoviciu Loga și pe Ioan Mihut, bărbați cu cultură înaltă pentru acele vremuri, mai pre sus de toate însă inspirați de idealul unei biserici naționale, ei sunt cei patru evangheliști cari au scris cartea neamului românesc în sufletele deschise ale părinților noștri.

Primii trei sunt bănațeni inspirați de apostolia lui Paul Iorgoviciu, iar al patrulea din Siclău, comitatul Arad, plecat din sfera influinței lui Moise Nicoară, la Vârșei, locul mormântului lui Paul Iorgoviciu, unde și-a făcut studiile teologice și unde a încheiat legătură sufletească cu Bănațenii. Despre Ioan Mihut sunt mai puține date dar într'un act din cabinetul Vienei, care se referă la numirea lui ca director în locul lui Dimitrie Tichindeal, este calificat cu cuvintele „der gescheiteste zwischen Ihnen”, deci el n'a fost un om de toate zilele.

Oamenii aceștia nu sunt nici funcționari aulici, nici rebeli, peste tot n'au nimic din caracterul politic al agitatorului, ei sunt solii culturii.

„Mintea! Mărită nație românească. — Mintea! Când te vei lumina cu învățăturile, cu luminatele fapte bune, te vei uni, mai aleasă nație nu va fi pe pământ înaintea ta!” strigă ca Ioan în pustiu Tichindeal, dar nația daco-românească nu e noțiune politică la el. Din contră nația lui

daco-românească n'are nimic cu fantoma Daco-României, cu iredenta inventată de arta politică. Daco-România lui e o noțiune etnică congruentă cu patriotismul. „Patriei și Împărăției de la noi a fi, carele cu dreptul dela dânsii se și așteaptă zice Tichindeal în „Arătarea” sa despre cari au să fie crescuți în școalele românești, pentru cari s'a înființat această preparandie și un fir roșu trece prin scrierile lui iubirea patriei și a „milostivului împărat”. Limba și gea naței alcătuită din Daci și Romani ia în idealul, acel ideal îl mărturisim și noi acum o sută de ani și fie mărturisirea aceasta renouă vulturului românesc în secolii ce o să vie.

Și vin „feciorii”, floarea tinerimei sătești pe pământul însușit al Bănatului, de pe străduț mândru al Ungariei și din codrul Bihariei, ca o minune, la școala preparandială a națiunii române. Și nimănui nu-i capul sec, nici inima rece toți se arată vrednici de dascălii lor. Împăratul Francisc I. luând cunoștință de raportul inspectorului suprem Uroș Nestoroviciu despre programul splendid al primului examen, prin decret maiestatic ad. 13 Aug. 1813 Nr. 10113 își dă primă înalta laudă. Acest decret, zice inspectorul Uroș Nestoroviciu, are să servească drept „amintire vecinică” a distincțiunii profesoriei și a elevilor deopotrivă. Iată împlinesc porunca reînnoiesc aici în acest moment solemn acestă glorie a institutului nostru.

Acești laudați elevi însă sunt săraci, sunt siliți chiar a părăsi școala din pricina sărăciei. Profesorii îndurerați de mizeria elevilor lansează ideea unui convict și se pornește colecta pe toată linia. Primii absolvenți ai preparandiei ofer ca prinos de recunoștință față de școala care i-a crescut: a treia parte a viitoarei lor lede anul prim al serviciului lor, pentru înființarea unui convictual, iar a doua generație dă în sat „a treia parte a simbriei noastre de pe anul de dîntâi, precum din bani, așa și din deputații natură sau în bani precum se va pofti, a nea cu toată inima am voit”. Un duios pendent al narului văduvei. Aș căuta un pendent și în zilele noastre, săturate de boieri crescuți cu stipe dar, ziua de astăzi nu este ziua judecării, amintirilor mari, între cari nu este cel din acest gest altruist al primilor elevi.

Pe când în școale se pregătea tinerimea acest spirit ideal pentru misiunea ei culturală și școlile rurale încep a lua un avânt, paralelă desfășură în parohii acțiunea pentru desrobirea ierarhică. Profesorii institutului sunt conflictorii aprigi ai lui Moise Nicoară, umblând în sat în sat după iscălituri la instanța cătră împărat. Dimitrie Tichindeal și Constantin Diaconoviciu Loga, la un ordin din Carloviț, sunt în cercetare pentru aceasta din partea episcopului Paul Avacumoviciu. Inspectorul suprem Uroș

Cum s'a înființat institutul pedagogic din Arad.

— Fragment din monografia d-lor profesori Dr. T. Botiș și Dr. A. Sădeanu. —

În anul 1810, pentru conducerea mai uniformă și mai înțeleaptă a trebilor școlare, împăratul Francisc I. numi pe Sârbul Ștefan Uroș Nestorovici de inspector al tuturor școlilor populare neunite¹⁾. O numire mai nimerită nici că se putea, căci nu știm, dacă se găsea între străini un bărbat mai drept și mai potrivit pentru această misiune, decât el. Căci el era o inimă caldă și însuflețită pentru cauza școlară, în laptele sale totdeauna drept; avea o voință tare de a promova cu multă pricepere și bunăvoință chiar și cultura românească; n' deosebit respect cătră legile date pentru școală; era bărbatul, care știa să restabilească cu mână de fier pacea între profesori și nesuferitul director local de obârșie sârbească, Sava Arsici.

Cu activitate întinsă în inspecțiunea școlilor a acestui bărbat luminat și iscusit într'ale școlii pentru timpul său²⁾, se începe fără îndoielă o nouă eră în dezvoltarea școlilor neunite. Și dacă mai adăugăm și aceea, că credința și te-

meiul, ce dânsul și profesorii au pus unul într'altul, i-au ajutat să realizeze cel puțin o parte din idealul aspirațiunilor apostolilor neamului nostru din timpul de sclăvie culturală, — atunci nu ne mai prinde mirarea, că unul dintre profesori, după o activitate de 10 ani „la catedra gramaticii, stilului și a cântării bisericești în școalele preparande”³⁾, C. Diaconoviciu Loga, își dedică gramatica sa acestui „Patron” al său prin cuvinte avântate și pline de laudă și căldură. „Sosind primăvara luminării neamurilor bisericii Răsăritului”, zice distinsul profesor, „celor ce se află sub fericitul Schiptru al Casei Austriei, Măria Ta, Domnule Crăesc Consiliar, ca un stâlp plin de razele luminii stai strălucind între aceste neamuri cel ce cu înțelepciune ocârmuește șase directoraturi:

Directoratul Budei cu 49 de școli.
Directoratul Timișoarei cu 180 de școli.
Directoratul Caransebeșului cu 238 de școli.
Directoratul Orășii-mari cu 416 de școli.
Directoratul Baciului cu 66 de școli.
Directoratul Sremului și al Slavoniei cu 93 de școli.

Afară de acestea încă două școli preparande prin orânduiele Tale capătă putere: precum una în Arad pentru Români, și alta în Sombor pentru Sârbi... Nespusă este purtarea de grije a Măriei Tale, cel ce cu necurmăte ostenele ziua

și noaptea lucrezi, de a ținea această sfântă hotocmire în bună stare. Acum de aș avea puterea grăirii ca Cicero și dulceața cuvântării ca Demostene, cred că încă n'aș putea din destul vădi laudele Tale, de care te-ai învrednicit. Multe daruri strălucesc în sufletul Tău, că prin învățături cauți a lumina mintea tinerilor și a îmbunătăți inima lor crudă; să capete înălțatul Împărat supuși credincioși. Patria locuitorii buni și vrednici, biserica creștini cucernici, iară părinții fii ascultători: că numai prin unii ca aceștia se aduce fericire societății omenești”⁴⁾.

În mâinile acestui bărbat, într'adevăr luminat pune Maiestatea Sa îngrijirea învățământului cetățenilor de religia neunită, prin urmare și a Românilor ortodoxi. Și el și-a dat cele mai mari silițe pentru reorganizarea și promovarea acestui învățământ, nepierzându-și niciodată cumpătul și nădejdea sa tare de a putea conduce întregul învățământ, potrivit cu vederile sale înțelepte și cerințele timpului, până la sfârșitul vieții sale (1825).

Îndată după denumire, a fost însărcinat în calitate sa de inspector de cătră Maiestatea Sa, ca să cerceteze școlile de pe vastul teritoriu de sub inspecțiunea sa și să constate starea lor faptică, pentruca astfel să se poată lua măsurile de lipsă pentru ridicarea lor, fără amânare din „această vrednică de jale stare”. Am fi nedrepti, dacă aci n'am da loc înduioșatului glas

¹⁾ At. Marinescu: Petru Maior p. 88 și 118. (Adușul)
²⁾ Vezi mai jos ordinele și dispozițiile înțelepte și salutare pentru organizarea preparandiei.

³⁾ Loga: Gramatica limbii românești, Buda, 1822.

⁴⁾ Loga: Gramatica limbii române (Introducere).

Nestoroviciu, protectorul de mai înainte al lui Dimitrie Tichindeal, îl abandonează, — învinge curentul antiromânesc dela locotenența reg. ungărească și împăratul care voia să-l susțină în cauză admite destituirea lui Dimitrie Tichindeal la anul 1814, dar nu iscălește însuș actul de destituire. Dascălul rebel se înapoiază la parohia sa din Becicherecul-mic. În acel an apar fanteziile lui, cari au puterea tablelor legii lui Moise. Tichindeal începe a vorbi neamului său de pe tribuna liberă, despre aceea ce a fost, este și are să fie — și cuvântul lui fu lumina zilei — prime ale renașterii noastre naționale.

Moise Nicoară și tovarășii săi dela preparandie își află un aliat, la aparență, în persoana episcopului Orăzii-mari, Samuil Vulcan, care îndeamnă și dă sprijin efectiv lui Moise Nicoară și Tichindeal, în acțiunea de despărțire ierarhică. O sută de ani n'a fost înțeles acest tainic interes al lui Samuil Vulcan pentru reînființarea episcopiei române în Arad, ce a dat anță la falșurile din discursul de recepție al lui Iosif Vulcan. Astăzi este înțeles rostul aceluia interes și va pune în altă lumină evenimentele ce au urmat, când înființarea episcopiei române a ajuns la frângerea pânilor.

Împăratul Francisc I voia să ne elibereze de sub ierarhia sârbească, ca să ne scoată din sfera masei slave, dar în aceeași vreme să ne scoată și din sfera masei ortodoxe române. Această dorință secretă este taina tainelor ce învățăm lupta noastră de independență bisericească.

Samuil Vulcan avea cele mai intime legături cu Viena purta corespondență cu arhiducii și avea deplină încredere a împăratului și înțelegere tainică cu el.

La 1815 moare episcopul de naționalitate sârbă Paul Avacumoviciu. Samuil Vulcan scrie celor din Arad, dacă ați întârziat până acum cu deputația la Viena, să nu mai întârziati „și scrie lui Tichindeal — pentru cheltuielă să vină la mine”. În deputația constituită din trei tețe bisericești și trei mireni e și Moise Nicoară și Dimitrie Tichindeal. Această deputație prezintă împăratului memorandumul Românilor pentru înființarea episcopiei române ortodoxe în Arad. Moise Nicoară rămâne de deputație la Viena ca să lucreze mai departe, dar se încep intrigile contra lui și Viena pare a fi jenată de caracterul lui deschis căruia Vulcan scrie mereu să vină Nicoară acasă „că poate să strice”. La 1816 merge episcopul Samuil Vulcan la Viena să vază de păsurile episcopiei din Arad și scrie lui Tichindeal că „despre Episcopie încă putem aștepta bine. Iată ce bine a urmat.

Moise Nicoară, declarat nebun, e aruncat în temnița din Arad și Giula. Frânt de robia de doi ani și de decepțiunile ce le-a îndurat, părăsit și de prietenii cari speriați de tragicul lui

il ocolesc, Moise Nicoară părăsește țara și după ce la anul 1818 moare într'un spital din Timișoara, credinciosul lui tovarăș Dimitrie Tichindeal, trece în România lăsând după sine jalea tuturor. A rămas ca o figură legendară în tradițiile poporului nostru din aceste părți, pomenit cu jale în cântecul trist al lui Moise Nicoară ce s'a păstrat în gura poporului nostru din aceste părți și el, eroul legendar, necunoscut ori puțin cunoscut în istoria noastră națională până la descoperirea din anii trecuți a actelor rămase după dânsul în arhiva Academiei române din București. Închinăm-ne cinstei lui învieri astăzi, când stăm în școala seculară, care a răsărit pe pământul ogorit de el și sfânt de martiriul lui.

Cad eroii, dar rămâne ideea. Dela 1815 până la 1829 se susține în vacanța episcopia din Arad sub administrator sârb ca să se înfrângă cerbiția românilor, dar curentul național întărit de răspândirea operelor monumentale ale lui Gheorghe Șincai și Petru Maior devine tot mai impetuos și credința strămoșească tot mai profundă. Nu se poate face o înțelegere asupra persoanei, căci în dosul acestei numiri de episcop erau planurile oculte. În candidările numeroase, se vorbește de 29 candidați luați în combinație, între cari este și candidarea marelui dascăl al neamului românesc Gheorghe Lazar și nu e mirare de aceasta căci dela reînființarea episcopiei române în Arad depindea salvarea națională a Românilor din Ungaria și Bănat, precum și unitatea națională bisericească, cu biserica ortodoxă română din Ardeal.

În fața acestei deșteptări obștești, la anul 1829 este numit ca prin episcop român al Aradului, bătrânul Nestor Ioanovici, care însă după păstorire incoloră de un an moare.

Sub vacanța aceasta însă întâmpinăm și un mare eveniment cultural, ce stă în strânsă legătură cu lupta noastră de despărțire ierarhică. La anul 1822 se înființează institutul teologic ortodox român din Arad, cu pleiadă de profesori vrednici de colegii lor dela preparandie. Așa a cucerit ideea națională într'un deceniu a doua cetate culturală în Arad și ne apropiem de profetia versificată a lui Tichindeal dela inaugurarea preparandiei:

„Crescători buni pruncilor ei vor fi
Mulți dintr'ânșii se vor și preoți
De un Seminarium încă trebuie gândit
Și pe lângă el un mare convict.
Ba și de o Academie
Care trebuie să fie”.

Aceasta este epoca renașterii Românilor din Ungaria.

*

În vremea aceea, Aradul era uncilul centru cultural în Ungaria și Bănat cu școli superioare românești. Un fel de școli profetice cum erau cele ce au susținut ideea mesianității în Testamentul vechiu. De aici se transmite ca un râu viu ideea culturii și a bisericii naționale, începând dela creștetul Bihorului până la căderea Dunării dela Orșova. Dimitrie Constantini, autorul „Istoriei Vest și Ost a Românilor”, Alexandru Gavra apologetul lui Gheorghe Șincai și Petru Maior, Dimitrie Ionescu, mai în urmă comitele suprem al Zărandului, Alexiu Popoviciu, delicatul medic de odinioară Dr. Atanasiu Șandor, Vicențiu Babeș anteluptătorul național de pe vremuri, Ioan Rusu editorul fabulelor lui Tichindeal, nemijlociții mei înaintași, formează a doua generație mare a profesorilor dela institutul nostru pedagogic.

În idealism este suflarea dumnezeiască, puterea creatoare a spiritului omenesc. Acest idealism al primelor generații de profesori a fost puterea creatoare a preparandiei noastre, care a ridicat sufletele peste orizontul îngust al meseriei vieții.

E deosebire între politician și bărbat de stat, îmi spunea odată diplomatul țării românești, Dimitrie Sturza. Politicianul e un om care face bucatăria politică, exploatează interese pentru sine. Bărbatul de stat este omul care și-a devotat viața pentru interesele statului, trăiește pentru țară. Fiat aplicatio.

Acești profesori n'au făcut bucatăria școlii și n'au exploatat interese pentru sine, ci au fost apostolii culturii românești, cari și-au devotat viața pentru idealul acestei școli.

Așa au fost și învățăceii lor. Învățătorul meu din Pecica română, vrednic de amintire în mijlocul acestei strălucite adunări, Ioan Ardelean, fără obligamentul legii, ne învăță a scrie și ceti în 3 limbi, românește, ungurește și nemțește, el punea mare pond pe matematică, dar centrul învățământului lui era limba și legea. Dela el am învățat povestea neamului românesc și această poveste a înrădăcinat în mine sentimentul dreptului la acest pământ și datoria de a-l privi ca o moștenire sfântă, de a trăi și a muri aici, în timp de pace a-l cultiva în timp de luptă a-l apăra. El m'a făcut sufletește moștean al acestei țări. Părinții cari venau la examen ca la o serbătoare națională ne ascultau cu ochii scăldați în lacrimi de bucurie. Pentru el școala era o necesitate sufletească, mergea și în vacanțe zi de zi, la ceasul fix la școală să și-o vază, să transpire duhul ei, căci el numai în atmosfera aceleia avea viață. Iată tipul dascălului ieșit din școala primelor generații de profesori.

În Bănatul mai avansat în cultură, sub influența culturii germane priincioasă asocierilor

martorului acestui timp, D. Tichindeal, care ne dă în privința asta următoarele amănunte:

„Iară Stăpânitorii și Monarhii ori căria nu-i poate fi totdeauna, ca fiii Patriei cei ce vor să fie cetățeni, sau moștenitori, propta și nădejdea împărăției, fie cum și fie în ce să se îndeletnicească. Căci de acolo toată buna stare de comun atârnă: de vreme ce mai mare parte a unui trup, sau corpul politic, cu bună socotă trebuie să fie. Pe lângă atâta interes al împărăției nu au fost nici cât cu puțință Stăpânitorului celui bun al nostru nebăgători de seamă să rămână și pe acest mare la număr și vechiu popor, carele totdeauna cu supunerea și credința cătră Împăratul său sau deschilinit, Românesc, Sârbesc și Grecesc, la așa ticăloasă stare să-l lase, ca să nu-i facă mai bună întocmire în școalele poporalnice și prin mijlocirea acestor mai bună educație să-i dea”.

„Deci cu porunca cea prea înaltă a milostivului Împăratului nostru, prin toate locurile, unde se află din neamul nostru popor, în adins să facă cercarea școalelor, pe cel de înalt și bun neam născut Domnul Uroș Ștefan Nestorovici, al Chesaro-Crăeștei Măririi Consilier (Sfeatic), și mai marele a tuturor școalelor, ce se află supt Crăimea țării ungurești, dela legea grecească numite românești, sârbești și grecești inspector să treacă lau orânduit, carele cu amăruntul cercad, au aflat, cumcă cea mai mare parte a norodului acestuia, în necinste, într'un tunec și în mare mișelătate zace, mai mult din lipsa edu-

cației cei cuvințioase și bune, decât din alte oarecare pricini. El ca un adevărat iubitor de neamul omenesc, și ca un râvnitor al binelui de comun, despre această ticăloasă stare Maiestății Sale credincioasă înștiințare au făcut, și lipsa noastră tocmai așa precum e, o au descoperit”.

În urma acestor stări triste în privința culturii poporului românesc, sârbesc și grecesc, pe cari cu „credincioasă înștiințare” le-a raportat inspectorul Nestorovici, împăratul și regele Francisc I, pe baza „Planului de organizație a școalelor”, prelucrat tot de el și „dat la înaltul Tron împărațesc”⁹⁾, prin înalta sa rezoluțiune din 9 Februarie 1811 „a poruncit, ca trei naționalnice de căpetenie școale pentru preparanți, una adecă în Aradu-vechiu pentru Români, alta în Sent-Andreu pentru Sârbi, iară a treia în Pesta pentru Greci să se introducă”¹⁰⁾, fiecare cu câte trei cursuri de 5 luni, fixându-se chiar și „învățăturile”, cari să se propună de câte trei profesori și un profesor de învățătura legii, sau catihetă, cu cuvințioasă plată”¹¹⁾.

„Acestor trei școli nemijlocit Patron este a sa Chesaro-Crăiască și Apostolicească Mărire, Tatăl Patriei Francisc I”.

„Iară Îndreptătorul sau Directorul acestora

⁹⁾ Arătarea p. 7—8.

¹⁰⁾ Diaconovici Loga; Gramatica... (Introducere).

¹¹⁾ Arătarea p. 8.

¹²⁾ Acelaș izvor.

iaste mai susnumitul, înalt și de bun neam născutul D. Consilier și al tuturor școalelor de supt Crăimea Ungariei, de legea grecească ne-unite românești, sârbești și grecești Inspector Uroș Ștefan Nestorovici”¹²⁾.

La glasul acestei știri: că în „Aradu-vechiu” se va ridica o școală normalicească” pentru poporul român, pentru limba românească, cece se răspândise fără îndoială, ca un fulger în toate ținuturile, locuite de Români, ai aștepta, fiind un eveniment epocal în viața culturală a unui popor nebăgat în seamă, să se producă o însuflețire și bucurie generală și să fie cu entuziasm primită această știre. Dar nu!

Această veste despre nemărginita bunăvoință a Maiestății Sale față de poporul român se primise, în urma frământărilor și tristelor experiențe din trecut, cu neîncredere din partea mai multor conducători români, cece afirmă însă rezoluția locotenentei regeste de Buda, prin care se ordonează deschiderea institutului¹³⁾. Era încă vie memoria Românilor nerealizarea mult făgăduitului seminar din Timișoara, precum și alte multe făgăduinți, cari au rămas neimplinite.

A trebuit într'adevăr să vie toamna anului 1812, anul, în care să se facă trup cea adâncă bunăvoință, ce-o păstra monarhul în sufletul

¹³⁾ Arătarea p. 12—13.

¹⁴⁾ Iosif Vulcan: D. Tichindeal p. 66—68. Vezi tot acolo și „Cuvântul” ep. P. Avacumovici p. 73.

culturale, înființează acești entuziaști dascăli coruri țărănești, cari devin un important factor în dezvoltarea sentimentelor naționale și religioase.

Biharia este stăruinită de sărăcie în dezvoltarea ei culturală, dar îi vine întru ajutor gimnaziul românesc înființat în Beiuș de Sănuil Vulcan pentru tinerimea acelei provincii: „In ventuti huius provinciae”. Din acest gimnaziu ne vine cel mai mare contingent de elevi în decursul vremilor. Cuvine-se lui amintire cinstită în ziua noastră de bucurie.

După moartea lui Nestor Ioanoviciu se reînnoiesc mizeriile în dieceză. Planurile tainice mai țin 5 ani în vacanță scaunul episcopesc din Arad. Această vacanță însă nu rămâne platonice ci credincioșii noștri cari rămăseră a fi ai „nimănu” și chinuți de mizeriile ce le îndurau, își perd răbdarea, se încep mișcările religioase și în decursul vacanței de 5 ani pierdem 14 comune cari trec la unire.

În mijlocul acestui haos, la 1835 este numit episcop român Gherasim Rațiu acesta însă nu dezvoltă destulă rezistență față de metropolitul sârbesc Rafaciuciu, care se întitulează de cap al tuturor ortodoxilor pentru ce și este dojenit de Moise Nicoară care din țara românească tupa din când în când în mișcarea de desrobire, iar sinodul diecezei aradane întrunît în anul 1849 la Chișineu (com. Arad) și dominat de neamurile și prietini lui Moise Nicoară îi dă vot de blam și hotărăște a cere dela Coroană autonomia bisericii române.

La 1850 urnează în scaunul episcopesc Procopiu Ivacicovici, un român crescut în mănăstiri sârbești care avea o calitate mare: Armonia sufletească. Această calitate l-a făcut vas ales al operei lui Șaguna, părinte adevărat al preoțimei sale și protectorul operei culturale ce s'a săvârșit în această epocă aici în Arad. Restaurarea metropoliei s'a putut realiza numai prin concursul lui. În Ardeal a fost puțin înțeles, pentru că de, limba nu-i avea accent românesc și îi acoperia inima de aur, pe care numai noi aradani o cunoșteam.

Eruditul profesor de teologie Patriciu Popescu, distinsa personalitate a urmașului său Miron Romanul, inimosul profesor Iosif Beles formează anturajul select al reședinței episco-

său pentru poporul român. Trebuia să sosească odată acel fericit timp, în care să se realizeze acel factor esențial pentru lege, neam și patrie, promis la începutul anului 1811, ca întruparea faptică a lui să însuflețească acest neam iobăgit și exploatat și să-i inspire tărie și credință nețărmurită prin această binefacere față de tron și patrie.

Și acea zi însemnată și măreață, în care să se intrupeze acea dorință veche, pentru care de mult se frământau mințile și băteau inimile alese ale neamului, zi vrednică de memoria tuturor Românilor, cea mai însemnată și mai măreață în întreaga istorie culturală a Românilor din părțile acestea, în în sfârșit fixată pe 3/15 Noemvrie 1812 prin rezoluțiunea locotenentei regești din Buda, adresată episcopului din Arad, Paul Avacumovici.

În această ordinațiune, sosită încă în Octomvrie la Arad, se dispune, ca deschiderea institutului, să se facă, la dorința expresă a Majestății Sale, în ziua amintită într'un mod solemn:

Însuși episcopul Paul Avacumovici să celebreze sfânta liturghie cu „Te-Deum” în zi de Duminecă; să rostească cuvântare pioasă, demnă de această zi, în care să-și convingă credincioșii despre „îndurarea cesaro-regească”; și să lămurească rostul și însemnătatea acestei școli. Și pentruca să i se dea toată încrederea și convenita atenție, se dispune și aceea ca pe viitor să dispară orice „păneri sinistre” cu privire la intențiunile prealalte, de a ridica cultura poporului român, și ca în ziua aceea de deschidere pretutindeni pe teritoriul diecezei să se celebreze liturghie solemnă, cu slujba așa numită „blagosdenstive”, și preoților, cari prin cuvântări ocazionale nu pot însufleți poporul, să le trimită cuvântări în scris, în cari să se îndemne credincioșii și la cotribuiri de bunăvoie pentru augmentarea fondului școlar.

pești și peste tot plan duhul marelui Șaguna ieșit din milieul generației care a creat renașterea din Arad.

În vremea aceea românii nu aveau cluburi politice ori literare. Pe rândul casei se adunau la cină de mămăligă. La acest „jour” de mămăligă luau parte profesorii și intelectualii. Casa primului avocat român în Arad, Ioan Arcoși era cartierul general al întrunirilor. Miron Romanul și Gheorghe Popa grăitorii.

Marele fiu al Aradului, notarul și sufletul sinodului autonomist din Chișineu, deputatul diețal din 1861, mai în urmă comitele suprem al Aradului, Gheorghe Popa, era *spiritus rector*-ul mișcărilor culturale și politice în Arad, un al doilea Moise Nicoară. La inițiativa lui se înființează în Arad la anul 1862 „Asociațiunea națională pentru cultura poporului român”. Așa a serbat generația a doua semicentenarul dela înființarea preparandiei. Din centrul cultural se dezvoltă centrul politic în Arad. La 1865 și 1868 ia parte comitatul Arad la creațiunile mari ale Dietei din 1867 și 1868 cu 5 deputați naționali.

În atmosfera aceasta răsar apoi frumoasele noastre fundațiuni culturale. Fundațiunea Elena Ghiba Birta este direct opera fostului director al institutului, avocatul Ioan Popoviciu. Gozsdu susținea la început că e grec până nu-l convinge Alexandru Gavra că „tântarii” sunt români, din grec înfocat se face tată al tinerimei române. Dar nu eu, admiratorul înaintașilor mei și evlaviosul paznic al acestei sfinte moșteniri, intercalez arbitrar în istoria acestui institut atribuțiile de venerație, ci însuși Gheorghe Popa, cel ce știa de unde a venit lumina, zice: „Ah, binecuvântată să fie preparandia în veștii pecilor. Preparandia aceasta, de se vor căuta urmările ei, în națiune desfășurate, ar trebui ai noștri să o venereze ca un fel de paladiu, ca ceva sanctual; la care Românii în toți anii, ca la o rugă ar trebui să concure”. Inchei cu aceste cuvinte a doua parte a istoriei trecutului acestui institut, cuvinte isvorite din cea mai curată inimă românească.

La anul 1869 își schimbă preparandia noastră caracterul regese în confesional, prin intrarea în cadrele constituției bisericești și așa sub jurisdicțiunea consistorială. Inceată a mai fi *școala nimănu* în respectul îngrijirii de soarta profesorilor și a edificiului școlar.

Generația veche de profesori se stinge ca o lumină lină prin retragerea lui Alexandru Gavra, Dr. Atanasie Șandor și Ioan Rusu. În locul ei intră altă generație din care am onoare a face parte și eu. Cei morți din această generație și-au primit răsplata recunoștinței dela elevii lor, iar noi cei vii stăm sub judecata viitorului.

Valoarea adevărată și din mormânt își cere partea ei de mărire, cum dovedește ziua de astăzi. Las istoriei selecțiunea valorilor. Oamenilor vii nu li se ridică monumente.

Această eră constituțională aduce pe eminentul pedagog Dr. Gheorghe Popa ca referent școlar mai înainte la Oradea mare, după aceea la 1872 în Arad. Acest bărbat înzestrat cu o cultură universală produce refărma învățământului pe bazele pedagogiei moderne și a legilor noi școlare.

Anul 1875 aduce în fruntea diecezei pe Excelența Sa, actualul Arhiepiscop și Metropolit al Românilor, Ioan Mețianu și cu dânsul se începe era complectării treptate a institutului până la 4 cursuri de învățământ și zidirea localilor corespondențioare până la acest seminar cu ajutorul fondurilor eliberate de sub cătușe, celelalte le-a făcut însuflețirea cu colectele.

La venirea lui în Arad, preparandia era chinată tot în casa „Rehkopfului”, iar teologia în casă închiriată. La stăruința Excelenței Sale, decide sinodul eparhial din 1875, edificarea unui nou edificiu din fondurile existente și din colecta întreprinsă în dieceză. În 1876 este gata edificiul și se deschide institutul ped. teol. în casa de lângă catedrală, iar „Rehkopful” se preface într'un convict modest. Taxele de întreținere erau în convict, pentru elevii în stare bună 50 fiorini, pentru cei cu stare mijlocie 25 fiorini. Fiii învățătorilor cu salar de 300—500 fl. cu 25 fl. iar cei cari aveau salar de peste 500 fl. solvesc 50 fl. pentru fiii lor. Acest favor a facilitat complectarea corpului învățătoresc, dar „Rehkopful” nu

oferia condițiunile igienice recerute. Această mizerie a determinat pe episcop de a cere alt cămin alumnilor diecezeni.

Într'una din zilele anului 1883 mă chiamă Excelența Sa la sine și-mi spune: vreau să fac seminar, mi-ar mai trebui vr'o 20,000 fiorini cătră capitalul ce-l mai avem. Am socotit să dăm direcțiune pentru o colectă mare în dieceză. D-ta să începi la Pecica ca cea dintâi comună dincoace de Murăș, iar Tempea (fost director provizor și vicar protoprezbiteral în tractul Banat-Comloșului) la Torac în Bănat; să înduplecați comitetele parohiale la votarea unei sume mai mari, anume de 500 fiorini. Cu aceasta apoi am putea începe acțiunea colectei mari în celelalte comune. Eu aflând că Pecicanii au 10,000 fl. bani gata o începui de sus și bravii Pecicani ne votară cu însuflețire mare 1500 fl. Tempea s'a ținut de instrucțiune și aduse 500 fl. dela Torac. Când raportați episcopului meu de la prava din Pecica, căzu într'un adevărat extaz, pentru un moment se temea că se vor sperta celelalte comune de suma mare și nu vor intra în concert, în celalalt moment își făcu combinațiile de reușire. Puse protopopii în mișcare și pe noi cei din centru, profesori și asessori, ne trimise, după legăturile ce le aveam, în comune să facem propagandă. În 4 luni de zile fură adunați 55,000 fiorini dela comunele parohiale și dela particulari, iar dela generoasa baronesă Sina câștigă Excelența Sa intrvilanul de 1000 de stărueni pe care este edificat seminarul de astăzi. În luna Septemvrie 1885 se inaugurează seminarul cu sfințirea bisericească, urmată de un mare ospăț în această sală festivă unde s'a servit prima masă seminarială, la care a luat parte Excelența Sa cu toți fruntașii din Arad și cu elevii. S'au cumpărat apoi și casele dependente astăzi de seminar în cari s'a instituit a lumneul mai încăpător de astăzi. Iată, așa și realizat prorocia lui Tichindeal despre „Seminarium” și „marele convict”, iar „Academia care trebuie să și fie”, rămâne ca o datorie în contul centenarului al doilea. Dumnezeu ajută să și fie!

Dela anul 1812—1815 preparandia noastră avea un curs de 15 luni, dela 1815—1876 curs de doi ani, dela 1876—1894 curs de trei ani, iar dela 1894 până astăzi curs de patru ani. În intervalul dela 1884—1902 a mai avut anexat un curs pregătitor. La anul 1877 se începe și calificarea femeilor de învățătoare, durere însă că acest curs de femei e sistat la 1904 prin un ordin ministerial care nu admite nici instrucțiunea particulară pe seama femeilor nici coeducarea în institut. După socoteala noastră aproximativă, preparandia aceasta a dat școlii românești într'o sută de ani: circa 3500 învățători și circa 200 învățătoare, prin cari au fost provăzute cu învățători și învățătoare și școlile grănițerești din Bănat.

Anul jubilar și-l prăznuiește în splendoarea externă a acestui institut, susținut din propriile puteri ale diecezei, provăzut cu un corp profesoral zelos și conștientos, salarizat după puterile diecezei conform exigențelor vieții de astăzi și frecventat de elevi cu pregătirile legale de 4 clase civile, ori medii, grație stăruințelor neobosite ale Prea Sfinției Sale Domnului Episcop Ioan I. Papp de a ridica constant nivelul institutului nostru, a complectat opera începută de Excelența Sa Domnul Meropolit Ioan Mețianu.

Ideea lui Dr. Gheorghe Popa de a înființa și un gimnaziu în Arad n'a succes, dar a succes altceva tot atât de important, înființarea tot sub jurisdicțiunea constitorului din Arad, a școlii de fete care trecând peste greutățile începutului, din însuflețirea damelor române, și care au câștigat obolul marelui Stroescu, în acest an jubilar și-a primit sfințirea din mâinile arhierestii a Prea Sfinției Sale dñi episcop Ioan I. Papp. În chipul acesta anul jubilar al preparandiei noastre e prăznuit atunci când un nou palat al culturii românești, palat ce se înalță pompos lângă reședința episcopescă.

Am relevat procesul psihologic din istoria acestui institut cum mi s'a prezentat mie în oglinda analizei. Istoria documentară va urma în monografia ce în curând va vedea lumină. Cătră aceasta ne va mai dărui și zelul reuniunilor învățătoarești cu monografia fiicelor acestui in-

stituit, a școalelor populare, ca două monumente ridicare acestui „sanctuar” al culturii.

Idealul este pomul vieții, în este suctul vieții de vece a popoarelor. Acest poem crește numai în pământul cultivat de inimi calde, căci acolo unde se recese inimile, se vestejesc florile și în locul lui rămâne numai un herbar al suvenirilor.

Tie Doamne îți mulțămim că ai trimis inimile calde cari au cultivat acest pom al vieții sădît în Arad cu o sută de ani înainte de aceasta; trimite mama tu cerească și asupra lucruluiimei noastre cari suntem astăzi grădinarii lui și fă-ne intrarea în secolul al doilea, isvor de apă vie, din care în vece să inflorescă acest pom spre binele patriei, fericirea neamului românesc înspre gloria numelui lui Cristos.

Preasfințite Părinte, binecuvântă intrarea!

Cuvântul arhierelui eparhiei Aradului a Prea S. Sale dlui Ioan I. Papp.

*Iubiți fii sufletești,
Onorat public,*

După celea expuse de Preacuvioșia Sa părintele director al acestui institut, cuvântul meu arhieresc s'ar putea restrânge numai la binecuvântarea intrării și a ieșirii și respective la binecuvântarea încheierii veacului prim și a intrării în veacul al doilea de existență și activitate a acestui institut preparandial.

Când însă mă cuget, că deodată cu prăznuirea centenarului de existență și de activitate a acestui institut, cel mai vechi focal de cultură superioară a bisericii noastre naționale române ortodoxe din aceste părți, noi prăznuim și plăcuta amintire a zilei epocale dela 3/15 Noembrie 1812, amintirea acelei zile, care prin însemnătatea ei și-a asigurat pagină specială nu numai în istoria acestei eparhii și a bisericii din metropolia noastră română ortodoxă din Ungaria și Transilvania, ci și în istoria iubitei noastre patrii comune, nu mă pot restrânge numai la binecuvântarea cerută, ci deodată cu împlinirea acestei trebuințe și deci cu înțelegerea darului ceresc asupra noastră și asupra acestui institut, folosesc prilejul dat la loc potrivit spre a-mi da seamă înainte de toate de faptul că ziua de astăzi deși nu este scrisă cu litere roșii între sărbătorile noastre bisericesti din călindare, dar este creată adânc în inimă și este perpetuată și eternizată în conștiința clerului și a poporului nostru, ca cea mai mare sărbătoare a bisericii noastre naționale, ca și cel mai mare eveniment din tot trecutul acestei eparhii.

Și acest fapt își află esplicarea sa naturală în împrejurarea, că reamintirea în orice formă a acestei zile memorabile pentru noi, are farmecul și puterea de a deștepta și în noi cei de acum, fiorul bucuriei, ce a străbătut inima și sufletul clerului și al poporului nostru atunci când s'a lătit și confirmat vestea, că Majestatea Sa Francisc I, preagrațiosul Impărat și Rege de odinioară al popoarelor de sub coroana stului Stefan, s'a îndurat preagrațios a-și întoarce privirea părintească și asupra poporului său ortodox din aceste părți, deci și asupra poporului român, pururea credincios Tronului și Patriei; și de aceea bucuria lui și-a ajuns culmea în ziua de 3/15 Nov. 1812 când voința și porunca preainaltă a acestui monarh vrednic de pomenirea noastră și a următorilor noștri — s'a făcut trup când adevărată preparandia noastră s'a deschis.

Gradul bucuriei poporului nostru din aceea zi abia l'ar putea descrie condeiu omenesc, dar cine va medita asupra împrejurărilor de viață a poporului nostru din acelea timpuri, va înțelege prea ușor, că aceia bucurie se poate pune în compăna dreaptă cu bucuria patriarhului Noie, când porumbul i-a adus creanga verde și că aceea bucurie a fost asemenea de mare, ca și bucuria păstorilor din Vifleem, și a îngerilor din ceriu la vederea stelei dela răsărit, prevestitoare venirea darului cel mântuitor.

Și motivul acestei bucurii este de înțeles nu numai prin faptul, că darul împărătesc era așteptat cu dorul și setea cu care orbul își așteaptă vederea, robul scăparea și bolnavul vindecarea, deci a fost de tot bine venit, dar bucuria poporului nostru s'a mai potențat și prin faptul, că prin preainaltul decret împărătesc,

dându-se școalei preparandiale caracterul de națională și astfel necunoscându-se existența naționalităților ca și atari, și poporului nostru i s'a recunoscut îndreptățirea și i s'a dat dreptul de existență, de dezvoltare și de afirmare ca și popor român, credincios al bisericii noastre ortodoxe naționale.

Tocmai de aceea, când facem pomenirea zilei de 3/15 Noembrie 1812, și când preamărim și bucuria roadelor dezvoltării progresive a institutului nostru preparandial și a celui teologic deschis mai tâziu cu zece ani, noi mai avem bucuria a prăznuirii și roadele dreptului garantat limbei și credinței noastre strămoșesti, dorințe vechi a neamului nostru, dorințe pe cât de juste pe atât și de naturale cum era emanciparea bisericii noastre de sub stăpânirea ierarhiei sârbești, și dorința, ca cu scaunul episcopesc al acestei eparhii să se institute episcopi numai dintre fii neamului românesc.

Espunând în cele de mai sus motivele bucuriei acelei prăznuirii, însemnătatea zilei se reduce la trei momente și anume: reprivire asupra trecutului, meditație asupra prezentului și reculegere și îmbărbătare pentru viitorul ce ne așteaptă.

Reprivind în trecut, și dându-mi seamă, cum neamul nostru a fost pururea recunoscător cătră toți binefăcătorii săi, naintea ochilor sufletului meu se deschide tabloul acelor bărbați, cari deși sunt considerați a fi fost denaționalitate sârbă, dar cari prin faptele lor, prin sprijinirea realizării dorinței prea înalte cu deschiderea preparandiei s'au făcut înșiși vrednici de recunoștința noastră a posterității, cum a fost episcopul Pavel Avacumovici, care a edat cercularul frumos spre îndemnarea și sprijinirea preparandiei; Sava Arsić, căpitanul și apoi primarul orașului nostru Arad, care și-a pus casele proprii la dispoziție spre scopul deschiderii preparandiei de sub întrebare, și apoi inspectorul școlilor române neumite Ștefan Uroș Nestorovici care a fost în genere recunoscut de bărbat drept și bun.

Dar îndeosebi se deschide înaintea ochilor sufletului meu tabloul figurilor alese și mărete: a lui Pavel, Iorgoviciu și Moise Nicoară, cari n'au ajuns să vază realizată nici una dintre dorințele însuflețirii lor, deci n'au ajuns să-și vază visul cu ochii. Dimitrie Tichindeal, Constantin Diaconovici Loga, Iosif Iorgovici și Mihut, cari au apelat nu numai ca și profesori, încălzind inima elevilor spre tot ce este bun, nobil și frumos, dar cari mai înțelegând și glasul timpului și durerile poporului, ai cărui fii erau, s'au făcut adevărați apostoli nu numai ai culturii acestuia, ci au lucrat cu toate puterile lor pentru realizarea dorințelor expuse mai sus, dintre cari una s'a realizat la 1829, prin instituirea primului episcop român, iar a doua dorință cu eliberarea bisericii de sub potestatea ierarhiei sârbești s'a realizat numai la 1864 prin intervenirea marelui Andrei.

Tăceau după toți aceștia precum și cei pomeniți în dipticul sfintei prăznuirii vrednici de recunoștința noastră, să le eternizăm memoria binecuvântată și la acest loc.

Când însă dăm expresiune tributului recunoștinței noastre față de memoria bărbaților pomeniți, să nu pierdem din vedere, că emanciparea bisericii noastre de sub stăpânirea bisericii sârbești, a urmat pe baza decretului dela 12/24 Decembrie 1864 edat din grația prea înaltă a Majestății Sale Înălțatului Impărat și Rege al nostru Francisc Iosif I să ne plecăm capul înaintea Tronului Său, și dând expresiune devotamentului nostru fiind, sentimentului nostru de recunoștință, de credință neclătită și de supunere omagială, să-i cerem dela prevedință încă mulți ani de viață și domnie pacinică, spre binele și fericirea popoarelor Sale.

Și acum mă adresez cătră Tine Sion al culturii românești, care curs de un veac ai dat și lumină și viață, învățători și preoți unei părți însemnate a iubitei noastre patrii, și anume poporului românesc din părțile ungurene și bănățene, Tie îți zic: „*Ridică împrejur ochii Tăi Doamne și vezi că iată a venit la Tine fiii Tăi și fiii fiilor Tăi din generațiunile unui veac*, ca toți să-ți aducă tributul recunoștinței lor și să se bucure cu Tine în ziua veseliei centenarului existenței Tale ca focal de cultură. Primește-ne pe toți cu iubirea, cu carea mama Ta biserică

națională română, a adus și aduce jertfe pentru susținerea, dezvoltarea și întărirea Ta; fă-ne nouă fiilor Tăi făgăduiala, că elevii Tăi vor face apostolia, ce se recere pentru luminarea elevilor Tăi în lumina cunoștinței de Dumnezeu; că vei crește și în viitor ca și în trecut, bărbați destoinici spre luminarea minții și spre cultivarea inimei fiilor neamului românesc spre viața religioasă morală; că vei sădi în ei directe și indirecte duhul înțelepciunii și duhul temerii de Dumnezeu ca să fie precum am învățat noi bătrânii în catichis: *să fie creștini buni și omenii de omenie*, spre bucuria și întărirea bisericii și a neamului, spre fala iubitei noastre patrii și spre mărirea lui Dumnezeu.

Cu acestea dorințe implor binecuvântarea cerească asupra aceluși împilat la intrarea lui în veacul al doilea al existenței și activității Sale.

Vorbește apoi ungurește comitele suprem *Urban*. Arată părerea de rău că nu știe românește, pentru că ar dori să salute în limba aceasta pe conducătorii institutului jubilent. Salută, în numele puterii pe care o reprezintă, pe cei puși în fruntea institutului și dorește ca activitatea lor să rodească și în viitor culturii și patriei.

Discursul P. C. Sale dlui Dr. E. Roșca.

Luând cuvântul în numele I. P. S. Sale Mitropolitului Ioan Mețianu și al Seminarului „Andreian” din Sibiu, protosincelul P. C. Sa Dr. E. Roșca a remarcat starea ridicată a preparandiei pe baza unei preocupări neîntreupte a celor din frunte: că au ținut cont de exigențele timpului, au creat putere de rezistență și aceasta ne-a asigurat existența noastră națională. P. C. Sa aduce binecuvântarea arhierescă a I. P. S. Sale celor ce aleargă la acest focar de cultură. Mai adaugă că serbarea trebuie privită ca o a șaptea zi din vechile credințe, zi de odihnă, de recreare a forțelor pentru lupta ce începe mâine. Momentele acestea să ne fie loc de retragere în sanctuarul sufletului nostru, pentru că alt veac își așteaptă cu ziua de mâine luptătorii. (Puternice aplause.)

Inspectorul regesc, d. Varjassy Árpád spune că e o ocazie foarte rară pentru ori care așezământ similar serbarea unei astfel de aniversări. Dorește prosperare așezământului.

Primarul orașului, dl Varjassy Lajos, aduce salutul orașului, acestui așezământ care-i una din podoabele Aradului. Ii dorește înflorire spre binele culturii ungurești generale.

Discursul dlui Dr. Cornel Cornean, secretar consistorial în Caransebeș, rosteste următorul discurs:

P. S. Dle Episcop, Doamnelor și Domnilor,

„Neamul românesc de pe aceste mândre plajuri prăznuiește astăzi centenarul preparandiei ortodoxe române a Aradului și acest praznic ne înalță sufletește și ne îndeamnă să venim cu mic cu mare, tineri și bătrâni, din toate părțile locuite de Români, ca să ne închinăm la acest focar de cultură românească, care 10 decenii întregi a răspândit dragostea pentru literile române, alipirea pentru legea, limba și moșia strămoșească.

Acestei instituțiuni culturale îi doresc recunoștință, nu numai credincioșii eparhiei d-voastre, ci și dieceza noastră a Caransebeșului, care aproape trei sferturi de veac de aici și-a primit propovăduitorii slovei, de aici i-au venit dascălii însufleții ai școalelor noastre confesionale.

Iar acești propovăduitori însufleții de zelul și abnegația nemuritorilor lor maestri, au răspândit lumina în școalele eparhiei noastre, creînd din ele tot atâtea fortărețe ale culturii românești. Aceste școli au dat apoi neamului pe acei valoroși bărbați ai noștri, cari mai târziu au pus temelie institutului nostru teologic-pedagogic, care astăzi îndeplinește în părțile expuse ale Bănătuului aceeași misiune apostolică întocmai ca și institutul d-voastre. Drept aceea ne luăm voie ca în numele P. S. S., a dlui episcop Dr. Miron Cristea, carele din motive foarte serioase este absent dela această bucurie a d-voastre; asemenea în numele consistorului diecezan și a institutului teologic pedagogic din Caransebeș să aducem cu acest prilej tributul nostru de recunoștință acestei instituțiuni pen-

tru însemnatele servicii ce ni le-au făcut, dorind ca și în viitor să desvolte aceeași activitate rodnică spre binele bisericii, a neamului și a patriei.

Prim notarul comitatului, dl Iosif Schill, tâlmăcește urările de bine ale funcționării comitatului.

Discursul dlui dep. dietal Dr. St. C. Pop:

Ilustră adunare,

„Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român” mă însărcinează pe mine cu onorifică misiune de a reprezenta la festivitățile jubilar ale institutului pedagogic ortodox român din Arad.

Azi, când toți credincioșii culturai naționale își îndreaptă sufletul către aceste mărețe serbări jubilar, prima societate culturală a poporului român din regatul Ungariei nu poate rămâne nepăsătoare.

Prin Glasul meu vă tâlmăcește cât de sfânt și este acestei înalte însoțiri idealul unității culturale, ideal, care sfânt ar trebui să fie pentru toată suflarea românească.

În aceste clipe de înaltă elevare sufletească, când prăznuim aniversarea centenară a celui mai vechiu focal cultural din aceste părți, „Asociațiunea” depune omagiile sale la acest altar sfânt de cultură și salută cu adevărată mândrie tovarăsa sa de luptă întru deșteptarea neamului românesc.

Cu pioasă recunoștință, ne închinăm umbrelor mărețe, cari conduse de o inspirațiune dumnezeiască au pus temelie la aceste instituțiuni mărețe și cu nădejde sfântă în suflet ne înălțăm gândul la un viitor mai bun și mai senin, și ni se pare, că nu este așa departe timpul, când ne-om vedea împlănuite aspirațiile și idealurile de cultură națională.

Ardealul prin poziția sa geografică și etnografică este predestinat a deveni cel mai puternic centru cultural. Poporul român cu toate greutățile ce întâmpină, progresează cu pași uriași și în virtutea valorii sale etice, apoi și a puterii numerice, cu drept cuvânt aspiră și la instituții mai înalte de cultură.

Deie bunul Dumnezeu ca din modestul institut de pedagogie să renască cât de grabă o facultate academică, care apoi cu timpul să se desvolte într-o universitate.

De încheiere fie-mi permis a împărtăși omagiile mele de profundă reverință față de bunul nostru arhieru, care a arătat atâta iubire părintească institutului jubilar, iar domnilor profesori înalta recunoștință a Asociațiunii și a întreg neamului românesc, pentru munca lor desinteresată, lipsită de sgomotul forului, muncă pe deplin apreciată căreia cu profundă mulțumită ne închinăm...

Deie bunul Dumnezeu ca aceste serbări jubilar să le fie nou îndemn și izvor de putere, pentru a-și împlini sublima misiune întru propagarea culturai și conștiinței naționale.

Iar bătrânul institut pedagogic să înflorească și să înainteze la cel mai înalt grad, cel poate atinge o instituțiune culturală.

Discursul dlui V. Goldș.

Preasfințite Domnule Episcop,

Ilustră Adunare,

Din însărcinarea societății pentru crearea unui fond de teatru național român, una din cele mai de frunte societăți culturale ale neamului românesc de sub soroana Sfântului Ștefan, dar și în numele Asociațiunii arădane pentru cultura poporului român, din tot sufletul salut institutul pedagogic gr. or. român în ziua, când serbează după o sută de ani comemorarea zilei, în care el a fost înființat.

E frumoasă ziua această nu numai ca manifestare a grațitudinii generațiilor de azi pentru aceia, cari au întemeiat acest institut și aceia, cari în cursul unui veac au conlucrat la susținerea, întărirea și prosperarea lui, dar mai vârtos frumoasă este ziua de astăzi pentru adâncul și mângăitorul înțeles al acestui festival.

Și pentru a pătrunde acest înțeles reamintesc faptul îndeobște cunoscut, că în ziua de 3/15 Noemvrie 1812 înainte de azi cu o sută de ani, din grația împăratului și regelui Francisc I s'au înființat în Ungaria deodată 3 preparandii: una românească, alta sârbească și a treia grecească. Prin faptul acesta al marelui domnitor de pe vremuri se recunoaște un adevăr și se consacră un principiu. Se recunoaște adevărul că statul acesta îl alcătuiesc mai multe popoare cu egală îndreptățire la cultură și se consacră principiul, că fiecare popor numai în limba sa poate și trebuie să fie cultivat.

O sută de ani a stat institutul pedagogic gr. or. român din Arad în slujba acestui măreț principiu și din modesta sa colibă din apropierea Murășului își serbează azi centenarul existenței sale în acest frumos palat, care nu a fost ridicat din vistieria țării, nici din dărnicia marimoasă a vre-unui mecenat, ci exclusiv din sudoarea poporului românesc, iubitor de neam și dornic de cultură națională.

În lungul șir de ani ai unui veac a evoluat statul, organismul său a îndurat schimbări esențiale, cari în anul 1812 păreau încă visuri irealizabile și utopii, dar neschimbat a rămas adevărul, care a chemat la viață acest institut și neschimbat a rămas marele principiu, în numele căruia el a fost înființat. Astăzi, ca înainte cu o sută de ani, trăiește viguros și plin de viață poporul românesc în cadrele statului ungar și mai mult ca ori și când ține cu tărie la principiul, că cultura se poate întemeia, adevărind ființa strămoșilor, despre cari cu drept cuvânt s'a zis, că mai mult își iubesc limba, decât viața.

Faptul că acest institut a fost întemeiat prin grație domnească și că la întemeierea sa el a avut oare cum caracterul unui institut de stat, îndreptățește pe de-o parte proverbiale alipire a poporului românesc față de Augusta Casă a Habsburgilor, pe de altă parte ne încălzește sufletele cu nădejdea, că ori cât de multe ar fi neînțelegerile ori amărăciunile noastre, totuș poporul românesc în cele din urmă va afla scutul culturai sale naționale în acest stat, în patria sa iubită, care ca o dulce mamă va fi deopotrivă ocrotitoare pentru toți fiii săi.

Nădăduind biruință desăvârșită a adevărului, în urma căruia s'a întemeiat acest institut și a principiului cultural, pe care el o sută de ani cu credință l'a servit, în numele societății pentru crearea unui fond de teatru român și în numele Asociațiunii arădane pentru cultura poporului român cu nespūsă iubire salut institutul pedagogic gr.-or. român din Arad în ziua în care-și serbează o sută de ani ai vieții sale și din adâncul sufletului îi doresc: vivat, crescat, floreat.

Directorul preparandiei de stat din Arad, dl Lang, a vorbit cu căldură despre națiile, cari dau dovezi de aptitudini culturale și sunt vrednice a-și elupta drepturi în baza acestor aptitudini. Iar posibilitatea unei culturi nu e dată decât prin asigurarea, dobândirea instituțiilor.

nilor. Serbarea de azi e dovadă eclatantă despre vocațiunea poporului românesc pentru a-și desvolta o cultură solidă și intensivă. Drept aceea „reuniunea învățătorilor arădani” (maghiari) dorește institutului deplină izbândă și glorie (entusiaste aplause).

Vorbirea d-lui prof. Stancu.

Preasfințite Domnule Episcop,

Ilustră adunare,

Un veac în viața unei școale e cea mai bună dovadă a nizuștelor culturale ce au însușit poporul care a susținut școala. Timpuri grele neguroase, vremuri de bejenie în cari sau locit și măcinat multe ne-au păstrat neatînse nizuștele spre lumină și ni le-au transpus și nouă prin școlile ce-și pot sârba centenarul. Ele sunt o dovadă a încrederii și speranțelor de bine pentru viitor.

Sărbătoarea de azi e o afirmare și încumunare a spiritului ce a trăit totdeauna în oamenii școalei noastre și când acest spirit poate arăta trecutul unui veac tresare de mândrie înima fiecărui dascăl susținător și binevoitor al școalei. Mienierul ca iasă din întunerecul minei la lumină izbește cu cazmaua în bolta de deasupra capului mai cu încredere când vede că drum a făcut înapoi. Și minierii școalei noastre privesc cu încredere în viitor când văd trecutul unui veac înapoia lor. De aceea sărbarea de azi e a tuturor școalelor.

Corpul profesoral dela școala civ. de fete a „Asociațiunii” din Sibiu prin cuvintele mele aduce prinusul de admirație tuturor acelora cari în decursul unui veac până în ziua de azi au ținut în mână cazmaua ridicându-o și izbîndu-o într'una și ca o dovadă a sentimentelor sale aduce o modestă contribuție de 50 cor. la fondul creat în amintirea primilor minieri, cari în visurile lor lăsate nouă vedeau zorile dimineții.

Urări și dorințe de bine ca cazmaua să iasă biruitoare.

Discursul dlui director Iosif Moldovan, preș. „Reuniunii învățătorilor români” din protopopiatele aradane:

I. P. S. D. Episcop,

On. Adunare Jubilară,

În frunte cu comitetul central, reuniunea învățătorilor români ort. din protopopiatele arădane I—VII, a venit, ca împreună cu iubii frați, reprezentanți ai celorlalte reuniuni, să prezinte cu acest prilej festiv omagiile învățătorimei adăpate sufletește în acest institut și să predee direcțiunii această galerie de tablouri — a foștilor profesori și binefăcători — ca prinos al recunoștinței lor.

Pe steagul ce-l purtăm în fruntea reuniunii noastre este scrisă cinstea noastră de dascăli români ortodocși, care ne-a condus și ne va conduce în apostolatul primit în acest focal de cultură românească.

Acest steag și această cinste le închinăm institutului și acestor mărețe umbre cu cari am împodobit azi zidurile lui. Le mai închinăm și înaintea celor chemați a umbla de aici înainte urmelor lor.

Spiritele lor mărețe și darul duhului sfânt să-i povățuiască la tot pasul. Și spre a putea asigura existența acestui tezaur național pentru o alta sută de ani, le dorim în frunte cu I. P. S. Domn Episcop, tărie sănătate și viață îndelungată.

Întru mulți ani!

În numele reuniunii învățătoresți din Timișoara a vorbit președintele ei dl Vuia, accentuând că neamurile dispărute și-au lăsat un nume în urma lor numai prin arta, literatura, civilizația lor azi îngropată, dar moștenită de un alt fond sufleteș. Nizuștele învățătorilor de a promova cultura se pot vedea, — dinarul lor

ELEVATOARE

Afară de cartel.

PENTRU ORICE TREBUIŢE ŞI EXPLOATARE.

Fabrică principală:

Hamburg.

MERTENS JÁNOS

BUDAPEST VII. bulev. József 30-32.

Telefon. 142—49.

Telefon. 142—49.

... tablourile eroilor ce atârnă pe pereții
... sale, e o dovadă de apreciere, deci și de
... în sensul acelor eroi, dar cu mijloacele
... azi, căci pământul românesc cere azi să fie
... cu spor și intensitate.

Indată la cuvântul reprezentantului reuniunii
... din Caransebeș, dl Ștefan Jian. Cu
... aparat psihologic documentează normalita-
... învățământului, care pentruca să fie identic
... echilibrul din natură, are trebuință de anu-
... legi, specifice, — și aplicat la împrejurările
... are o mare greutate afirmația pedago-
... Dr. Rein, *că într'un individ nu încap două*
... . Expunerea clară a dlui Jianu a fost răs-
... prin frenetice aplauze.

Improvizația dlui Cloambeș. Preș. Reuniunii
... din Bihor, un entusiast luptător pentru cau-
... națională, în loc de un discurs ocazional a
... provizat o poezie, inspirată de cel mai cald
... sentiment românesc, care a și fost răsplătită
... cei prezenți cu aplauze.

La sfârșit pâr. protosincol Roman Cioro-
... riu, sufletul acestor serbări mărețe, cetește
... grammele și scrisorile de felicitare sosite din
... părțile locuite de Români. Unele dintr'însele
... cauza lipsei de spațiu, le vom publica abia
... următorul viitor. Publicul a subliniat scrisorile
... importante prin aplauze călduroase, iar
... a fost cetită scrisoarea marelui mecenat
... Stroescu, însoțită de un marimimos dar
... 1000 coroane, toată sala se scula în picioare
...ându-i mari ovații protectorului culturai no-
... ovații ce păreau că nu mai iau sfârșit.

Un dar și o scrisoare dela d. V. Stroescu.

Lausanne, la 9 Noembrie 1912.

Domnului director al Institutului pedago-
... ortodox român din Arad

Roman Ciorogariu.

*Imi pare rău, că împrejurările nu-mi per-
... o-mi împlini promisiunea de a lua parte
... serbările centenare ale Institutului peda-
... gic.*

*Din tot sufletul meu, doresc Institutului,
... viață lungă, înfloritoare! La mulți, mulți
... să fie focarul culturai românești, să for-
... multe generațiuni de tineri, — corăș-
... tatori idealului național: — oameni curați,
... inimă, cu vederi largi, cu dor și iubire de
... și naționalitate românească!*
Așa Dumnezeu să Vă ajute!

Cu toată stima

Vasile Stroescu.

P. S. La fundațiunea „Tichindeal”, am
... la „Albina” să trimită din partea mea
... mie coroane (1000).

Vasile Stroescu.

Facultatea teologică din Cernăuți a trimis
... toarea telegeramă călduroasă:

Institutul privește cu multă mângâiere la
... meritoarele merite pe terenul culturai națio-
... în cursul unui secol. Apreciindu-le și noi
... deplin, ne asociăm cu tot sufletul la sărbă-
... țarea lor, exclamând din inimă frățescă: insti-
... jubilar, trăiască, crească și înflorească tot
... teren!

Pentru colegiul profesoral al facultății teo-
... ce din Cernăuți, prof. univ. Dr. V. Gheorghiu
... .

ADERENȚE.

La adresa dlui director al seminarului no-
... Prea Cuvioșia Sa Roman Ciorogariu, au
... următoarele scrisori de aderență:

Sibiu.

Din cauza adâncilor mele bătrinețe, neputând
... pruitei Voastre invitări dela 12 ale cu-
... Nr. 35, de a participa în persoană la ser-
... cenarului institutului nostru pedagogic
... îngrijit și de mine, cu iubire, timp de a-

proape un pătrar de secol: nu-mi rămâne decât
... să mă reprezint prin protosincolul meu Dr. Eu-
... sebiu Roșca, directorul seminarului nostru „An-
... dreian” de aici, și totodată să împreună și rugă-
... ciunile mele cu ale Voastre, cătră preabunul
... Dumnezeu, ca să ia acest institut și pe viitor sub
... puternicul său scut, făcându-l izvor nesecat de
... cultură religioasă, morală, națională și patrio-
... teică.

După cari cu binecuvântare arhieriască, am
... rămas al Vostru de binevoitor

Ioan Mețianu

Arhiepiscop și metropolit.

Blaj.

Vă mulțumesc din inimă că m'ați invitat la
... sărbătoarea aniversară a „Institutului pedago-
... gic ortodox român din Arad” care se va cele-
... bra în 3 (16) Noembrie 1912.

Vă rog să primiți salutul, felicitările și ură-
... riile mele de bine cu ocaziunea acestei sărbători
... culturale.

Doresc din inimă să trăiască conducătorii
... și sprijinatorii acestei instituțiuni culturale; iar
... „Institutului pedagogic ortodox român din Arad”
... îi doresc prosperitate și spor potrivit destinațiu-
... nei importante.

Victor Mihályi

Metropolit de Alba-Iulia.

Caransebeș.

Drept răspuns la prețuita invitare dela 12
... (25) Octomvrie 1912 Nr. 35 Pres., de a lua parte
... la centenarul pedagogiei noastre din Arad, cu
... plăcere Vă aduc la cunoștință, că am exmis o
... deputațiune constatătoare din:

1. Preacuvioșia Sa Domnul Dr. Iuliu Olariu,
... director seminarial,

2. Dl Dr. Valeriu Braniste, asesor consisto-
... rial,

3. Dl Ștefan Jianu, referent școlar,

4. D. Dr. Cornel Corenanu, secretar consisto-
... rial, și

5. D. Sabin Evuțianu, profesor seminarial,
... care ne reprezintă atât pe Noi cât și Consis-
... torul nostru, precum și seminarul nostru epar-
... hial la serbările jubilar ale institutului pedago-
... gic, dela 3 (16) Noembrie 1912.

Din parte-Ne exprimăm și pe calea aceasta
... dorința, ca Dumnezeu să ajute tuturor factorilor,
... cari susțin acest așezământ de cultură româ-
... nească, încât să-l poată întări și desvolta tot
... mai mult; iară profesorilor și elevilor de acum
... și din viitor să le susție și oțelească puterile
... trupești și sufletești ca încă multe veacuri să
... poată da bisericii, neamului și patriei cât mai
... mulți apostoli însuflețiți după vorba nemurito-
... rului Tichindeal de acele „auzite poște”, cari
... i-au îndemnat a întemeia cultura românească a
... Românilor din Ungria și Bănat, răspândind lu-
... mină prin toate comunele, cari aparțin azi atât
... la eparhia Aradului cât și Caransebeșului și
... pregătind terenul și sufletele tuturor Românilor
... pentru desrobirea lor din legăturile ierarhiei să-
... bești.

Cine cunoaște enorimele greutăți împreunate
... cu conducerea unei pedagogii confesionale rom.
... acela numai poate aprecia pe deplin meritele
... acelora, cari au susținut un asemenea institut
... în cursul unui veac întreg. Trebuie deci cu e-
... vlavie plină de recunoștință să ne închinăm me-
... moriei acelor nemuritori fii ai bisericii și nea-
... mului, cari au întemeiat această școală și cari
... au muncit pentru dezvoltarea ei, dorind ca cei
... de azi și din viitor să se inspire din munca des-
... interesată și din faptele și jertfele pline de ab-
... negațiune ale preavrednicilor înaintași și atunci
... pedagogia noastră din Arad va străluci și pe
... viitor ca un far luminător, după care Români
... dreptcredincioși din eparhia Aradului își vor
... îndrepta pașii lor spre progres în toate direc-
... ționile.

Trăiască pedagogia ortodoxă română dela
... Arad, și susținătorii ei multe-multe veacuri.

Dr. Miron Cristea

episcop.

Budapesta.

Mulțumesc din inimă pentru invitarea pre-
... venitoare, ce mi-o face corpul profesoral al in-
... stitutului pedagogic-teologic ortodox român din
... Arad la serbările culturale, ce se vor aranja în

ziua de 3 (16) Noembrie a. c. întru pomenirea
... vieții de o sută de ani a acestui binemeritat in-
... stitut.

Impiedecat a lua parte în persoană, nu pot
... lipsi a trimite pe calea aceasta salutul meu pro-
... fesorilor și elevilor, cari săvârșesc pomenirea
... înaintașilor și din improspătarea faptei lor tre-
... cute apucă la îndemn nou spre muncă neîncetată
... și neobosită întru binele patriei și neamului.

Episcop Vasile al Gherlei.

Blaj.

În numele corpului profesoral dela „Institu-
... tul pedagogic gr. cat. român din Blaj” Vă ru-
... găm să primiți salutul și felicitările noastre fră-
... țești în această zi de sărbătoare, când „Institu-
... tul pedagogic ortodox român din Arad”, își prăz-
... nuiește aniversarea centenară.

Bucuria și fericirea D-voastră este și a no-
... stră a tuturor Românilor, deoarece aceasta este
... o sărbătoare culturală a poporului român.

Vă salutăm și felicităm din toată inima pe
... Voi muncitorii în ogorul culturai poporului ro-
... mân!

Dorim din tot sufletul nostru, ca „Institutul
... pedagogic ortodox român din Arad”, să pros-
... pereze, să înainteze, să aducă și în viitorul cen-
... tenar roduri bune și folositoare bisericii și școa-
... lei românești, patriei și poporului român.

Ioan F. Negruțiu

directorul institutului pedagogic.

Beiuș.

Aflând despre prăznuirea aniversării celei
... de o sută de ani dela întemeierea institutului
... pedagogic din Arad, în numele gimnaziului no-
... stru vin, ca din acest prilej îmbucurător, să Vă
... exprim viile noastre sentimente de felicitare și
... urări de mult bine.

Mă îndeamnă la aceasta nu numai legătura
... frățescă de luminători ai aceluiaș popor trudit,
... ci și faptul, că de o sută de ani încoace, pe lângă
... preparandia gr. or. rom. din Arad, institutul no-
... stru, având și el azi-mâne împlinit un veac de
... activitate, a fost singurul purtător de lumină și
... cultură românească în părțile ungurene.

Și mă mai îndeamnă la participarea bucuriei
... pe care o simțiți astăzi, și înălțimea sentimente-
... lor dintre Dimitrie Tichindeal și Samuil Vulcan,
... întemeietorul gimnaziului nostru, cari prin fap-
... tele și împreună lucrarea lor, ni-au dat cea
... mai luminoasă pildă, vrednică de urmat în
... vremuri grele.

Vasile Stefanica

director.

Gherla.

Corpul didactic dela institutul pedagogic din
... Gherla cu frățescă dragoste își trimite expre-
... siunea sentimentelor sale de sinceră bucurie in-
... stituțiunei surori din Arad, care în 3 (16) Noem-
... vrie își va serba jubileul existenței sale de 100
... de ani de rednică și neîntreruptă muncă de a-
... postolie pentru cultura neamului nostru.

Încă multe sute de ani înainte!

Dr. Petru Fabian

director preparandial.

Severin 31/X. 1912.

Iubite prietene!

Vă mulțumesc cu recunoștință, și tie, și celorlalți
... colegi dela Seminarul din Arad, pentru delicata aten-
... țione de a fi invitat la serbarea din 3 Noembrie a. c.

Invitarea voastră m'a făcut să-mi aduc aminte de
... vremuri trecute, cari nu se uită; și eu am cam ajuns
... vârsta, în care omul se pierde mai bueros în aduceri
... aminte. E vorba de centenarul școlai, în care a învățat
... și tata, și în care eu mi-am început cariera de profes-
... sor. Nu mă îndoiesc, că va fi o sărbătoare frumoasă
... și-mi pare foarte rău, că nu voi putea fi și trupuește
... alături de voi, ca să ne mai vedem acei, cari am rămas
... încă, pomenind pe cei ce au dispărut dintre noi.

Te rog deci pe tine, bunul meu prieten, să spui tutu-
... ror împreună prăznuitorilor, și mai ales foștilor mei
... elevi, că de când am plecat dintre voi, adeseori, foarte
... adeseori și cu drag m'am gândit și mă gândesc la voi,
... în mijlocul cărora am învățat, că fericirea cea mai mare
... este jertfirea de sine pentru binele obșteșc. Spune-le,
... că Dumnezeu m'a învrednicit să țin și să fac ceea ce la
... voi am învățat, muncind neîncetat pentru închiegarea

mifații culturale a tuturor Românilor. Spune-le, ca sufletește sunt veșnic cu voi și dorește și urez din adâncul inimii, ca „Preparandia” noastră din Arad, să trăiască, să crească și să înflorească, până la săvârșitul vremurilor, spre binele neamului românesc.

Al vostru

Dimitrie Horvat.

Directorul pedagogiei sârbești din Zombor, întemeiată în același an cu instituțiunea noastră jubilară trimite scrisoarea următoare, pe care o traducem din originalul sârbesc:

Zombor.

Instituțiunea noastră a primit cu bucurie invitația voastră frățească, durere însă, nu putem să ne trimitem reprezentati, fiindcă în aceeași zi — deși într'un cerc mai restrâns — serbăm și noi jubileul centenar al școlii noastre pedagogice.

La cele cuprinse în scrisoarea Dvoastră, notăm că pedagogia noastră a fost despărțită la anul 1895 și nu la 1885.

La jubileul de 100 de ani al pedagogiei din Arad implorăm binecuvântarea Atotputernicului asupra activității rodnice a Dvoastră.

Pavel Terziu.

Terminând cu cititul scrisorilor și telegramelor, pâr. R. Ciorogariu mulțamește înduioșat tuturor oaspeților români și străini, zicând că după ce și-a văzut și acest vis cu ochii, ar putea zice ca și înțeleptul Simion: „Slobozeste Doamne pe robul tău în pace!”, dar nu, dsa se va dedica și mai departe misiunii grele de a conduce această instituție în care spiritul de clasă și de castă nu este cultivat. (Aplauze călduroase respătesc pe orator.)

La bustul lui Ceoantea.

Înainte de a se împrăștia publicul, a vizitat monumentul profesorului Ceoantea, ridicat nu de mult de foștii săi elevi iubitori, cari și acum n'au uitat de dascălul lor, ci i-au depus la picioarele soclului de piatră o frumoasă cunună de flori.

Banchetul.

În sala cea mare dela „Crucea albă” a urmat ospățul, la care au participat cea mai mare parte din oaspeți, rostindu-se și vr'o zece toaste cu această ocazie.

Loteria „Reuniunii femeilor române” din Arad.

După banchet s'au sortat numerii ce-au câștigat la această loterie și a căror rezultat, din lipsă de spațiu, îl vom publica abia în numărul viitor al ziarului nostru. Obiectele câștigate se vor putea ridica la președinta „Reuniunii femeilor române”, la dna Sofia Beleş, Arad, str. Révay 13.

Concertul.

Audiția muzicală, ținută seara în sala dela „Crucea albă” este opera și munca dlui Trifon Lugojan. Corurile bărbătești cu piese de Maudschi, I. Mureșan, Flechtenmacher și Porumbescu, au răsplătit pe deplin munca depusă de dl. Lugojan. Precizia cu care au fost executate aceste piese de cântăriști, precum și solo al dlui E. Grădinaru, un abil interpret al cântecilor noastre, a mulțumit și pe cei mai exigenți amatori de muzică.

Dșoara O. Luca merită de asemenea toată recunoștința noastră pentru arta cu care a susținut acompaniamentul la pian.

Disertația dlui Dr. A. Sădeanu.

D-sa fiind împreună cu d. Dr. Botiș autorul geografiei preparandiei din Arad a fost în măsură să cunoască toate fazele dezvoltării acestei instituții românești și de aceea disertația d-sale despre: „Apostolatul primilor profesori ai

preparandiei noastre”, susținută cu un bogat și priceput aparat de documente a secerat sincere aplauze dela auditoriu.

Dansul.

După concert s'au jucat jocurile noastre naționale, „Bătuta” și „Călușerul”, după care a urmat dansul până în zorii zilei.

Contele Tisza în Arad. După cum am mai anunțat, contele Ștefan Tisza, astrul dominant al constelațiilor ungurești de astăzi, își va face Luni, în 18 Noembrie apariția pe firmamentul patriotic al Aradului. Vom avea ocazia să-l fixăm din nemijlocită apropiere și să-i înregistrăm eventualele protuberanțe maghiaro-române, acum când e eclipsat de spectrul războiului...

Din delegațiuni. Delegațiunea ungară a votat ieri bugetul ministerului de război pe 1913. La discuție își ridică cuvântul mai mulți delegați unghuri în favoarea aspirațiilor șoviniste ale patrioților noștri. Le răspunde ministrul comun de război, Auffenberg, accentuând însemnătatea unității în conducerea armatei, unde pretențiunile exagerate ale delegațiilor unghuri nu pot avea loc. — În cele 4 comisii reunite ale delegațiunii ungare s'au discutat ieri chestiunile curente din Bosnia și în primul rând chestiunea noilor linii ferate.

Comisiunea de război a delegațiunii austriace deasemenea a ținut ieri sedință sub președinția contelui Walterskirchen. Contele Clamartinitz referență asupra trebuințelor extraordinare ale armatei, cari de data asta eclană o sumă considerabilă. Delegatul Dr. Exner propune mai multe îmbunătățiri. Li răspunde ministrul Auffenberg, promițând că, întru cât vor permite mijloacele, va căuta să împlinească toate lipsurile. — Delegațiunea austriacă întrunindu-se ieri după amiază în sedință plenară, a discutat situația critică externă. S'a accentuat îndeosebi trebuințele unei înțelegeri cu statele balcanice.

Cea mai mare minune a statisticii maghiare. Cetim în *Budapesti Hirlap*: Proporțiile de dezvoltare ale ungurimei au fost din ce în ce mai favorabile în cele trei decenii din urmă și astfel, rezultatele ultimului recensământ popular — oricât de mulțumitoare — nu însemnează încă punctul de culminare. În adevăr, aceste rezultate sunt pentru unguri peste măsură favorabile, pentru că din sporul de 1.550.000 de suflete din țara mamă 1.360.000 cad în balanța ungurimei, câtă vreme *românii* s'au sporit numai cu 160.000, *rușenii* cu 40.000, *croato-sârbii* cu 30.000, *cehii bulgarii* etc. cu 70.000. Dimpotrivă numărul *germanilor* a scăzut cu 80.000, cel al *slovacilor* cu 50.000. Sporul ungurimei întrece deci mai mult decât de șapte-ori sporul tuturor naționalităților.”

Budapesti Hirlap visează apoi că până la 1820 ungurii vor avea preponderanța numerică și în monarhia întregă, pentru că ajunși odată *națiune mijlocie* în Europa se vor bucura de-o potențată considerație. Ungurii își vor realiza în curând *unitatea națională* și-și vor eluipa *dominațiunea absolută în valea Dunării*.

Cât li-e de bine lor, că în aceste vremi de adâncă jelanie a ideii, minunile faimoase statistice ungurești mai poate să narcotizeze pe întârziții vizionari ai stepelor turanice.

Inmormântarea pictorului

Octavian Smigelschi

Blaj, 15 Noembrie

Stau cutremurat și cu ochii scâldați în crimi în fața sicriului, care acopere osemintele unui om mare — pe care moartea l-a răpedit de timpuriu din templul Artei. Nouă delenilor ni-a răpît în deplina putere a talentului său genial — pe cel mai mare pictor pe l-am avut vr'odată.

Flacăra sufletului său de artist s'a stins cu ea s'au stins și niște fantome înecate din sufletul său mare — pe cari pictorul său măestru le-ar fi așternut înecate pe multe pânze măestre.

Azi penelul lui Octavian Smigelschi doarme înseamnă pentru totdeauna, căci acel, care fost odată Octavian Smigelschi s'a dus și stins și el pentru... totdeauna.

Clopotele dela catedrala sf. Treimi plâng duios în glasul lor de metale. Plânsul lor lung și jalnic cutremură văzduhul și ochii tri se înlăcrimează de durere și de jale. Întrul catafalcului ard în pâlăiri domoale flăcările albe, și jur de jur cu inimile frântă mare durere veghiază pentru cea din urmă dată credicioasa soție cu fiii și fiicele nesuferiți dragi și rudeniile și admiratori mulți care veni să dea cel din urmă tribut de cinste mințelor lui Octavian Smigelschi, în că urmă popas din lumea aceasta.

Sunt de față Excelența Sa Metropolitană canonicii. Incepe prohodul oficiat de 7 profesori pontificând în frunte cu directorul gimnasial Dr. Ambrosiu Chețianu — îmbrăcați în ornate roșii de sărbătoare, preeminentă și acest trist eveniment.

Cântă dulce și plin de duiosie, bacul piu, iar corul teologilor sub conducerea strului Iacob Murășanu transpune sufletul mișcă inimile scâldând în lacrimi inimile tuturor. După evanghelie urcă amvonul del și duiosul nuvelist *Al. Ciura* și rostește un duios cuvânt funebru, demn de măreția triste clipe, încununând cu sinceritatea telor sale, aureola de glorie a acestui iubit artist al nostru, în celea din urmă când se mai află printre noi.

Vorbirea funebrală a Al. Ciura.

„Sfînteste pe ceia podoaba casei Tale. Te aciea îi preamărește ca nezeiasca puterea Ta...”

Din Rug: Amvonul

Jalnici Ascultători! Cuvintele acestea imi pe buze fără voia mea, ca șoptite de-o putere înaltă. În îngrămădirea celor câteva scânduri în fața noastră, se ascund osemintele unui om mare căraia Dumnezeu i-a dat puterea deosebită de se îngriji de podoaba casei Lui.

În străfulg rarea unei clipe vr'dm entele biserici ale noastre, dela cele mai îngrijite orașe și până la încăperile scunde ale satelor obscure, unde se aduce pretutindeni aceeași jertfă nesângeroasă și unde credința întinde aripile, pentru a o ridica în regiunile ei cerești și să rămână. Dar vai, cât de primitivă este această artă în bisericile noastre sărace și cât de puțin poate să contribuie ea la înălțarea societății credincioșilor!

Zugravii vremilor trecute se adăpostiau aripile ocrotitoare ale picturii porțite din stâncă munte dela Athos. Se mișcau într'un cerc restrâns în care arta nu avea prilejul de a-și tînde aripile ei falnice, ca să-și gă drumul nemurire. — Sute și sute de ani au trecut și sericutele noastre au fost împodobite cu aripi icoane modeste, în cari abia ici-colo aflai o teia datătoare de viață a talentului. Sfîntișteștepeniți în cadrele lor aurite, ca aceia care lemn despre cari scris este, că ochi au și nu

Clădire de pereți despărțitori

SPECIALITATE: Pereți Lugino, fără găuri și orice alte soiuri de pereți.

Societate cooperativă. Birou central
Budap sta VI, Nagymező-u. 19. Tel. 124

Mare magazin de plăci uscate de gips

ROMANUL ZIARULUI „ROMANUL”

NICOLAE GOGOL

Suflete moarte

(ROMAN)

Trad. de Senilor

— Urmare —

Și bucătarul răspundea cu supunerea și cu politețea aceea servilă care se exprimă printr'un număr necrezut de mici sâsăeli:

„Înțeleg s s s s s), se poate s s s s face așa

s s.
— Iar cât despre kulebeac ai să-l faci pătrat... pătrat, pătrat... mă înțelegi bine?... într'unul din colțuri vei pune fălci de cegă și visiga (cartilaj de nisetru); într'un colț, fiertură de sa-razim presărată cu ciuperci și ceapă, apoi lăptiș, creșterea dulce și creeri stropiți cu zeamă de lămâie, iar în colțul al patrulea, crește de cocos, cozi și labe de rac, și... și... știi tu bine însuși, că... că să fie gustos, vezi tu, că să fie gustos!”

Și tot vorbind așa d. Peetukhof își trăgea la fiecare clipă sufletul, și își lingea buzele, și se gândea în fotoliul său de să trosnească sub el.

„Înțeleg s s s s. Se poate s s s s s s s; se poate s s s, se poate face așa cum porunciți.

— Și fă apoi ca, la un capăt, să fie deschis ca culoare, iar la alt capăt, să fie mai albastru, mai palid și mai subțire. Iar cât despre corpul însuș al plăcintei, prăjește-o așa ca să fie cu totul îmbibată în mustul lucrurilor din fiecare pătrat, înțelegi tu, căci trebuie ca prăjitura să se topească... ca să se topească în gură, vezi tu, ca niște smântână arsă; să nu fie nici o muncă pentru dinte și să nu se auză nimic trosnind”.

În vreme ce el vorbea așa, se auzia plescăitul continuu al buzelor sale, cari trebuiau să fie cu totul inundate de o limbă voluptoasă, al cărui privilegiu exclusiv îl are gastronomul de țară.

— Ce dracu de om! nu-i chip de durmit, — gândi Cicikof, și-și trase pe cap tocul ca să nu mai audă nimic. Dar precauțiunea aceasta nu-l împiedeca să mai audă:

„Așa... și în jurul nisetrului, pune sfeclă, în formă de stele, ciuperci albe, vinete, roșii și sbârjiog... apoi răzătură de hrean și roțițe de morcovi, mazăre, mazăre verde ori bob, hm! În sfârșit, știi tu... să fie de toate și mult în simetrie, da! După aceea ne vei aduce un pântec de porc umplut, zeama aparte în sosieră. Umple-mi asta așa de bine că ori cine văzând înaintea lui pielea aceasta rumenită și întinsă, să aibă poftă, numai decât, să-și infigă într'însa totdeodată furculița, cuțitul și ghinții”.

Peetukhof mai comandă încă multe alte prăjituri.

„Hotărît, eu nu mai am somn”, murmură Cicikof întorcându-se de pe stânga pe dreapta, făcându-și o văgăună adâncă din perne și acoperind totul, cu cap cu tot, cu cuvertura lui vălănită, dar, cu toatăvata și fulgii, cuvertura și pernele și peretele de capriori, el mai auzia încă vorbele acestea: „La foc domol, la foc domol! și stropește adesea și supraveghează bine; și întoarce la vreme. Trebuie, vezi tu, ca să fie rumenit, și rumenit egal...”

Cicikof adormi când era vorba de o curcă umplută cu castane.

A doua zi, cei trei oaspeți ai noștri mâncară atât de bine, încât Platonof se declară însuș în neputința să-și încalce armăsarul. Calul fu trimis cu un rindaș al lui Peetukhof. Cicikof și Platonof luară loc în caleașcă; Jarb, dulăul acestuia din urmă, urmă echipajul cu mutră destul de greoaie; și el mâncase peste măsură.

„Gazda noastră împinge lucrurile ceva cam departe”, zise Cicikof ieșind din curte.

— Și viața aceasta nu-l plictisește, iată ce mă miră, răspunse Platonof.

— Hm! de așa avea eu ca tine, gândi Cicikof, șaptezeci de mii de ruble venit, nici pe mine nu m'ar putea găsi plictiseala.

— Nu ați fi oare prea contrariați de a merge cu mine într'un ținut situat la zece kilometri de aici? zise Platonof; așa voi să-mi iau rămas bun dela sora mea și dela cumnatul meu.

— Cătuș de puțin, cătuș de puțin, te asigur.

— Dacă sunteți amatori de economie rurală, urmă Platonof, veți avea plăcerea să-i faceți cunoștința. Nu veți găsi nicăiri un om mai priceput în părțile acestea: în zece ani de muncă inteligentă, el și-a adus domeniul într'o stare atât de înfloritoare, încât venitul e azi peste întreit.

— După cele ce imi spuneți, cunoscutul dv. nu poate fi decât un om foarte onorabil; e numai profit în a face cunoștință unor atari persoane. El sen umește?

— Constanjonglo.

— Numele de botez și acel al tatălui său, mă rog?

— Constantin Feodorovici.

— Constantin Feodorovici Constanjonglo. Vă mulțumesc. M'ați făcut tare doritor de a-l cunoaște. Da, da; asta-i o cunoștință foarte bună de făcut!”

Platonof prinse a face risipă de indicațiuni vizitiului Selifan, ceea ce era o sarcină de tot penibilă, dar neapărată, căci acesta se găsia, ziua aceasta, c utotul preocupat cu grija de aș păstra pe scaunul său un salutar echilibru. Cât despre Petrușca, printr'un ciudat efect al vocii, de altfel destul de domoală a lui Platonof, în două rinduri căzu de pe scaun rostogolindu-se ca un cocoloș, așa că trebui să fie legat cu ștreanguri în stânga lui Selifan, pe care toată această muncă a boerilor îl desmetici puțin.

„Oh! dobitocul! zise de mai multe ori Cicikof.

— Ce bou! bolborosi Selifan, invederat mândru de echilibrul lui regăsit aproape.

— Poftim; iată locul de unde încep țările lui Constantin; n'are asta o înfățișare cu totul alta?”

Și, în adevăr se vedea o pădure tânără cu copaci drepti ca miște săgeți, apoi o altă pădure mai înaltă, o nouă pădure, apoi o pădure mai bătrână și mai ridicată și plină de superbi semănări. Și călătorii noștrirecură prin pădure, obiect al admirației lor, în mod succesiv pe sub patru leagăne prelungite ca bolțile gigantice ale unui uriaș oraș întărit care ar fi avut patru ziduri de incingătoare în caturi, străbătute de tuneluri și din ce în ce mai impunătoare.

„Toate acestea, reluă Platonof, s'au făcut în opt ori zece ani; ar trebui treizeci ori cărui alt proprietar ca să obțină un asemenea rezultat.

— Ci cum a făcut el? zise Cicikof.

(Va urma).

Noutăți literare.

— Editura „Librăriei Naționale S. Bornemisa. —

„Librăria Națională” S. Bornemisa a început, pe lângă mari jertfe materiale, să publice o serie de scrieri alese, menite a pătrunde în casele românești ca a avea cărți sănătoase și de-o incontestabilă valoare literară. Din aceste scrieri, pe cari le recomandăm cu toată dragostea publicului românesc, până acum au apărut următoarele:

1. **Ioan Agârbiceanu: Schițe și povestiri.** Prețul coroane 2.—. Acesta e cel mai nou și cel mai ales volum al puternicului prozator ardelean, care a împodobit până acum cu atâtea volume de valoare literatură noastră. Domnul Ion Agârbiceanu e de altcunum destul de cunoscut publicului nostru, ca să mai fie nevoie să atragem deosebit luarea aminte a publicului asupra oricărei cărți a sa. E azi cel mai cetit scriitor ardelean atât în România cât și în Ardeal, căruia i-a succedat în urma marelui său talent să fie pretutindeni recunoscut și apreciat. Volumul „Schițe și povestiri”, care are peste 300 de pagini, mai are însă o mare calitate: e cel dintâiu volum al autorului, în care s'a publicat cele mai succese piese literare, alese de însuș autorul. O parte din bucățile din volum sunt aproape absolut necunoscute publicului nostru, fiind ele publicate pentru prima oară în „Viața Românească”, care e oprită a trece granița țării noastre.

2. **Liviu Rebreanu: Frământări.** Prețul cor. 1.50. Autorul acestui volum e un talentat scriitor din generația mai nouă, de origine din Ardeal, care a trecut în România, publicând scrierile sale mai ales în „Viața Românească” și în alte reviste de seamă de dincolo. E mult apreciat mai ales în urma talentului său, care-l ajută să aștearnă pe hârtie stări sufletesti grele și să dea personajelor întotdeauna o culoare bogată și ni-

merită. Subiectele și le alege mai ales din stratul de jos al societății și aduce înaintea noastră tipuri dela țară, figuri mărunte din viața orașelor: pe „golani”, în cari condeii lui subtil află întotdeauna ceva de poetizat și de zugrăvit. Volumul „Frământări”, e cel dintâi volum al autorului, pe care „Librăria Națională” S. Bornemisa l-a edat cu toată nădejdea, că publicul nostru va ști să aprecieze și să încurajeze pe un talentat scriitor tânăr, așa după cum o face aceasta și alte popoare culte din Apus.

3. **Victor Eftimiu: Poemele Singurătății.** Prețul 2 coroane. Autorul neintrecutei piese „Însiră-te mărgărite” ne dă sub titlul acesta un elegant volum de poezii, scrise într'o formă din cele mai succese și într'o limbă ușoară, cum dela Vasile Alexandri încoace nu s'a scris. În lirismul dulce alui Victor Eftimiu se îmbracă într'o aleasă haină literară cele mai subtile sentimente, cari au o notă proprie: duioșia subtilă și o formă poetică din cele mai sonore. Astăzi Victor Eftimiu e unul dintre puținii scriitori fericiți, ale căruia scrieri sunt, mai ales în România, cele mai gustate și mai cu drag cetite. Pentru noi e o mândrie, că autorul activitatea literară și-a început-o la noi în Ardeal, sub mâna conducătoare a lui Octavian Goga, în „Tara Noastră”.

4. **Alexandru Ciura: Amintiri.** Prețul cor. 1.60. Cel mai gingaș prozator al nostru din Ardeal, ne dă în volumul acesta un șir întreg din dulcele și duioasele sale amintiri din copilărie, despre oameni și locuri din țara moților. Scrise într'o limbă aleasă și plină de poezie, ele procură în clipe de repaos cele mai plăcute momente sufletului, care caută într'adevăr plăcere și distracție în cărți. Volumul dlui Alexandru Ciura la apariție a fost salutat de „Viața Românească”, și de toate revistele, cari s'au ocupat de el, cu cele mai călduroase vorbe, ca cea mai de seamă noutate literară.

5. **„Almanahul scriitorilor dela noi”.** Prețul cor. 1.60. Această carte în felul ei e o mică istorie literară a tuturor scriitorilor ardeleni azi în viață. Cuprinde fotografia, biografia și datele bibliografice ale 46 de scriitori născuți în Ardeal și o bucată literară inedită de-a fiecareia din acești scriitori. Ca o ilustrare a întregii noastre vieți literare, la urmă dă în faximil capul tuturor ziarelor și revistelor românești dela noi, și pe scurt istoricul acestora dela înființare, relevând la foile politice și pedepsele ce-au avut să le îndure acestea pentru lupta lor pe terenul politicii naționale.

6. **Ermil Borcea: Versuri flusturate.** Prețul 60 bani. Domnul Ermil Borcea e azi singurul nostru umorist de seamă care ca redactor al revistei umoristice „Bobârnacii”, dă dovezi de un talent umoristic plin de vervă. Volumul „Versuri flusturate” are pagini umoristice pline de spirit, cari îți procură adevărată plăcere cetindu-le.

7. **„Cele mai frumoase”.** Prețul 60 bani. E un drăgălaș volum de poezii populare aranjat cu multă îngrijire, care merită să stea pe masa oricărui inteligent, care află farmec în versurile dulci și fermecătoare ale poporului nostru. Poeziile sunt împărțite după felul lor de-a fi: de dor, de dragoste, de jale, de bătaie de joc, cătănești, blăstămuri etc.

— Tot în editura „Librăriei Naționale” S. Bornemisa au mai apărut două tablouri naționale în colorii, cari reprezintă scene din istoria neamului nostru. Acestea sunt:

1. **„Intrarea lui Mihai Viteazu în Alba-Iulia la 1599”.** în mărime de 47×59 cm., reproducere după tabloul original care fusese pe vremuri în posesiunea unui episcop gr. cat. Tabloul reprezintă scena, când marele voevod Mihai Viteazu însoțit de generali și de ostași, intră pe poarta din dos a cetății Bălgradului. În poartă îl așteaptă episcopul romano-catolic, în odăjdii de sărbătoare, salutându-l ca pe noul stăpân al Ardealului. Prețul ronco recomandat e cor. 2.75.

2. **„Capul revoluției țărănești din 1784”!** Horia, Cloșca, Crișan. Tabloul dă fotografiile în colorii ale eroilor noștri din această revoluție, reproduce după fotografia picturilor din muzeul Bruckenthal. Mărimea tabloului e 45×65 cm. Prețul franco recomandat e cor. 2.75.

— „Librăria Națională” S. Bornemisa roagă pe onoratul public românesc să binevoiască a o sprijini în ținta ce-o urmărește, comandând aceste scrieri alese și tablouri naționale. Comandele să se adreseze la oricare librărie, ori direct la „Librăria Națională” S. Bornemisa. Orăștie—Szászváros.

Redactor responsabil: Constantin Savu.

B. 116-280

Gustați

Berea **SLEPING**-car
din fabrica „Bragadiru”.

Prima fabrică de trăsuri, cu instalațiuni
de mașini este a lui

Kovács István

TEMESVÁR-JÓZSEFVÁROS

str. Fröbel nr. 58 (casa proprie),

fabricant de trăsuri și au-
tocaroserie

furnisorul postelor reg. ung. și mehaniz-
melor militare.

Mare deposit permanent de toffelul de
trăsuri și calesse noi și lustrite.

Atelier de reparatură. Ateliere de făurire,
rotarie și de lustruit.

(Ko 536-30)

[Se 71]

Salon de haine bărbătești

J. Schneider, Sibiu

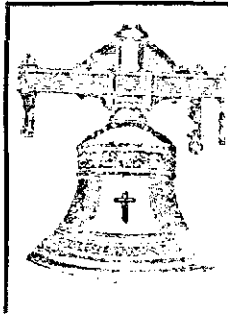
Hermannsplatz 8, etagiul I.

Palatul Habermann. (Nagyszeben).

Frideric Hönig

Arad, str. Rákoczi nr. 11-28.

.. Premiat la 1890 cu cea mai mare medalie de stat.

turnătorie, fabrică de clo-
pote și metal, aranjată
pe motor de vapor :
Fondat la 1840.

Cu garanție pe mai multă ani și pe lângă cele mai favorabile
condiții de plătare — recomandă clopotele sale cu patentă ces.
și reg. invenție proprie, cari au avantajul că față cu ori-ce alte
clopote la turnarea unui și acceluș tare și cu sunet adânc — se
face o economie de 20-30% pe greutatea metalului. Reco-
mandă totodată clopote de fier ce se pot învârti și postamente de fier,
prin a căror întrebuintare clopotele se pot scuti de crepat chiar și
cele mai mari clopote se pot trage fără să se clatine turnul. Reco-
mandă apoi transformarea clopotelor vechi în coroană de fier, ce se
pot învârti cum și turnarea din nou a clopotelor vechi sau schim-
barea lor cu clopote nouă pe lângă o suprasolvire neusemnată.

Liste de prețuri și cu ilustrațiuni — la dorință se trimit gratis.

VAI!

Mă înscăpă afurisita
asta de tuse.

Pastilele de piept a lui EGGER

sunt cele mai bune și cu efect grabnic și sigur în
contra TUSEI, RĂCELEI, și FLEGMEI.

Au un gust foarte bun! Nu strică apetitul!

Cutie cu 1 și 2 coroane

Cutie de probă cu 50 fil.

Se capătă la farmaciile și droguerii.

VIVAT!

Pastilele de pept a
lui Egger. căci în
scurt timp m'au vindecat.

Magazinul principal și de desfacere: Dr. EGGER LEÓ și EGGER I. Budapest VI, Révai-u. 12 sz.

În ARAD se poate căpăta la următoarele farmacii: Berger Gyula, g. Földes Kelemen, Gécs László,
Hajos Arpád, Haner Lajos, Krebsz Géza, Kárpáti János, U. Kossuth Pál, Iting Lajos, Rozsnyai K.
SzokolySándor, și Vojte Kálmán, apoi în drogeriile: Hlaviz Nosztor, Török Andor és Társa, și Vojtek és
Veisz. Se mai poate căpăta în: Győrök, la farmacia: Mésznyik Dániel, în Magyar Pécska la: Adler Gy.
Lajos, în Pécska-Romania la: Ioan Roesiu, în Sannat la: Csiky Lukács, și în Szikszon: Füredi Ede.
(Le 412-26)

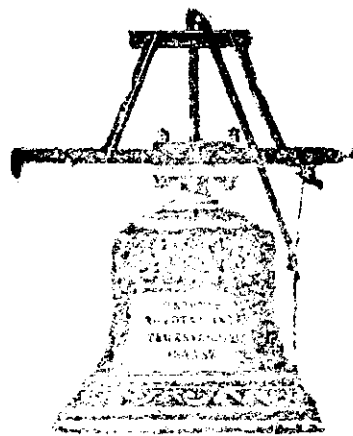

Premiat cu medalia cea mare la expoziția m tenară din Budapesta în 1896.

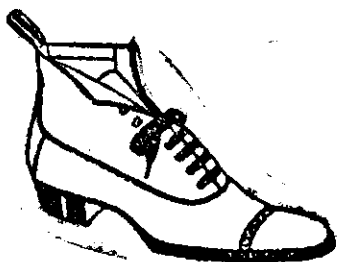
Turnătorie de clopote. — Fabrica de scaune de fier pentru clopote alui

**ANTONIU NOVOTNY, TIMIȘOARA-
FABRIC.**

Se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, precum la turnarea de nou
a clopotelor stricate, spre făurirea de clopote întregi, armonioase pe ga-
ranție de mai multă ani, provăzute cu ajustări de fier bătut, construite
spre a le întoarce în ușurință în ori ce parte, îndată ce clopotele sunt
bătute de o lăture fiind astfel scutite de crepare — Sunt recomandate cu
deosebire **CLOPOTELE GĂURITE**, de dânsul inven-
tate și premiate în mai multe rânduri, cari sunt provăzute în partea su-
perioară — ca violina — cu găuri ca figura S și au un ton mai intensiv,
mai adânc, mai limpede, mai plăcut și cu vibrație mai voluminoasă decât
cele de sistem vechiu, astfel, că un clopot patentat de 327 kg. este egal
în ton cu un clopot de 461 kilograme patentat după sistemul vechiu. —
Se mai recomandă spre facerea scaunelor de fier bătut, de sine stătătoare,
— spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fier bătut — ca și
spre turnarea de toace de metal. — Prețuri-curențe ilustrate trimit gratuit.

Noutăți de ghete de toamnă.

Ghete de prima ca-
litate, cu marca Sa-
lamander, pentru
domni și doamne

Coroane 16-50 și 20-50.

Magazin special WEINBERGER JANOS

Ve 347-156 magazin de ghete

ARAD

TIMIȘOARA

bulev. Andrássy nr. 20

(Temesvár) Cetate-Belváros, Hunyadi-u. nr. 10.

Prețuri moderate.

EUGEN LIEBLICH

fotograf

Sibiu — Nagyszeben, str. Elisabeta Nr. 56 (casa proprie).

Execută toffelul de icoane artistice.

Plantinatipic, icoane simple, mici și până la
mărime naturală. Picturi renumite în
olău în toată mărimea, după orice fotografie mică.

Fotografierea, copiilor executată
modern, fotografiere în grup și familie, se știe că ateli-
erul acesta în privința mărimii este primul

Atelierul în timp de iarnă este încălzit, se poate foto-
grafia chiar și pe timp ploios.

Li 72-60

Cu destușiri servesc.

P. T.

Am onoare a aduce la cunoștința on. prietini și cunoscuți, că am preluat marea ospătărie din piața târgului, unde se capătă vinuri carate de deal și mâncări gustoase.

Totodată aduc la cunoștință, că sala mare a ospătăriei din pădurita orașului o dau cu prețuri moderate pentru balări și nunți.

Roagă binevoitorul sprijin

NÉMET IGNÁCZ
proprietarul ospătărieilor
din pădurita orașului și din
piața târgului.

(Né 511-5)

La NAGYENYED
om Alsófehér

să se adreseze,

cine dorește a-și procura varietăți
autentice de

POMI RODITORI

arbori pentru alee, plante de ornament conifere
plante de împrejmuire, fructe cu boabe, puieti, etc

VIȚE ALTOITE

(calitate superioară)

viță europeană și americană cu și fără rădăcină

(Catalog instructiv la cerere gratuit).

FISCHER & Comp
Pomi și Vițe

(B-419)

Nu e reclamă — ci realitate,

căci fiecare lucrează în interesul propriu,
dacă orice trebuințe, și anume:

haine pentru femei, băr-

bați, băeți, fetițe, și pen-

tru copii, talii, jupoane,

halaturi și costume pen-

tru dame le cumpără dela

Magazinul Grünberger

Asortiment și pre-
țuri fără concurență!

Cel mai bogat maga-
zin de mărfuri de lână.

SIBIU — NAGYSZEBEN strada Csnádlej Palatul comandan-
tului de corp.

**Filială în TIMIȘOARA (Temesvár) str. Princi-
pala (Fő-utca) vis-à-vis de farmacia IAHNER.**

Gu 389-20

INȘTIINȚARE

Aduc la cunoștința on. public și a stimaților
mei pretini, că am preluat

ospătăria „48” din Arad, str. Kossuth nr. 39

(Bo 512-10)

și o voi conduce singur mai departe. Vinuri
excelente de podgorie, bere proaspătă, mân-
cări calde și reci, prețuri moderate, serviciu
conștiințios. — Vipt lunar în local și acasă.
Roagă binevoitorul sprijin, cu stă:

Bózsa József ospătar.

Apaducte

Încălzire centrală cu apă și aburi,
ventilatoare, aranjamente pentru
ferbătoare cu aburi și spălător cu
— aburi, pompe, closete —

Knuth Károly

Inginer și fabricant, liferantul de curte
al A. Sale ces. și reg. arhiduc. Josif

Budapest, VII Garay-u. 6-10 sz.

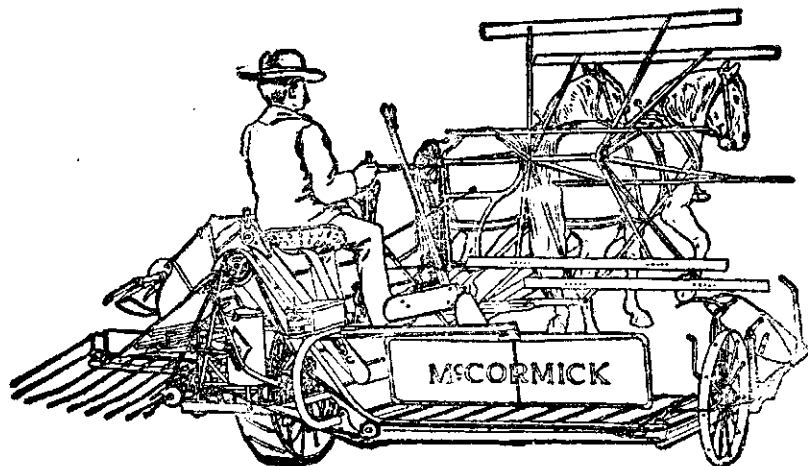
(E 268 20)

IOHANN KLEIN

BISERICA-ALBĂ str. Kloster nr. 10.

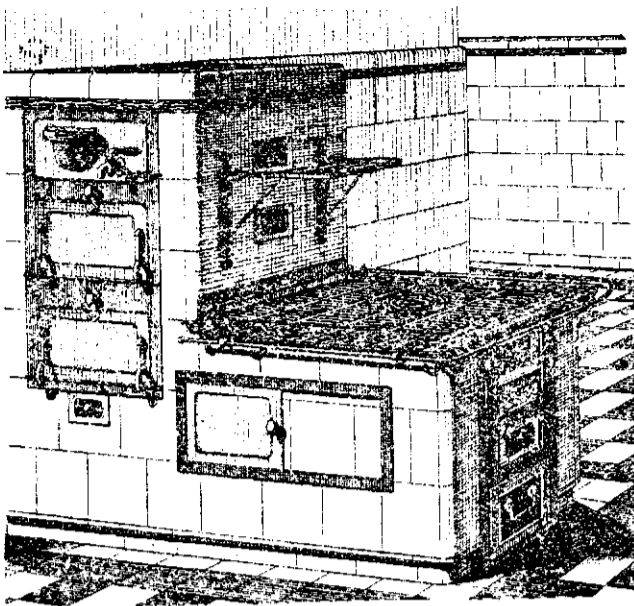
**MĂESTRU LĂCĂTUȘ DE LUCRĂRI PENTRU ZIDIRI
ȘI DE ARTĂ DEPOZIT DE MAȘINI AGRICOLE.**

Primește ori-ce lucrare de lăcătușerie artistică și pentru
zidiri, precum și lucrarea și repararea de mașini. Instalator
de apaducte. Atelier pentru repararea pompelor, a mașinilor
cu benzin, motoare, mașini cu aburi și mașini agricole.
— Precum și repararea de decimale. —

La acele mașini cari nu se pot executa în atelierul meu,
am luat reprezentanța și depozitul, mai multor fabrici, despre
a căror fabricați ni-am convins în decursul anilor, că sunt
neexceptionabile. Rog să se adreseze la bransa aceasta, —
la mine, servind oricui și cu lămuriri. Lipire autogenă cu cea
mai deplină garanță. Atelier special. Turnătorie de fier și oțel.
Ke 541-30

NOUĂ PRĂVĂLIE DE CUPTOARE!

MACSKÁSI és T-SAI

MAGAZIN DE CUPTOARE, ARAD, PIAȚA BOROSBÉNI NUMĂRUL 9. — (LĂNGĂ PALATUL AGR COL).

Magazin permanent de cuptoare de oțel excelente din țară și străinătate. Fabricații proprii de achiziție încălzitoare rapide cu 40% economisire de material de încălzit. Căptușeli speciale faience pentru pereți. Vetre de fier și aparate pentru încălzire centrală. Executăm totfelul de lucrări în această branșă, ș. a.: clădirea, repararea și curățirea cuptoarelor, atât în loc cât și în provincă. La dorință trimitem și motoare și în provincă.

(Ma 570 -5)

Un milion altoi de viie

din soiurile cele mai distinse pentru vin și masă. — Viță americană cu și fără rădăcină și ochiuri pentru altoi din toate soiurilor se află de vânzare la pepinăria Domnului românesc din Bobâlna lângă Orăștio a cărui proprietar e Dr. Aurel Vlad.

Fiind pepinăria noastră bine îngrijită n'a fost atacată de peronosporă, altoii sunt foarte frumoși și dezvoltăți la perfecție.

Pentru vița liferată din pepinăria noastră, garantăm că soiurile sunt curate după cum sunt notate în catalog.

Fiecare viticultor și proprietar de viie să se adreseze cu toată încrederea pentru altoi de viță trebuincioși la jos semnata administrație fiind asigurat că vor fi serviți conștiințios, solid și prompt.

La cerere să trimită gratis și franco catalogul despre altoi de viie cu prețuri și cu îndrumări practice pentru plantarea și lucrarea novelor vii.

Se primesc băieți de români la cursurile practice pentru altoi, de viță. Condițiunile de primire la cerere se vor trimite.

Administrația „Domeniului din Bobâlna”
(A 539) Bobâlna (u p. Szászváros).

P. T.

Adec la cunoștință mult stim. Doamne că mi-au sosit în depozit cele mai noue pălării elegante de velour, catifea, plisă și de păslă (Fiz.). Recomand în atențiunea binevoitoare depositul meu de pălării asigurând de un serviciu conștiințios și foarte ieftin. Am în depozit și pălării de doliu.

Cu stimă: (L 526--)

Lázár Cz.

Salon de pălării pentru doamne

ARAD, piața Andrásy-tér.

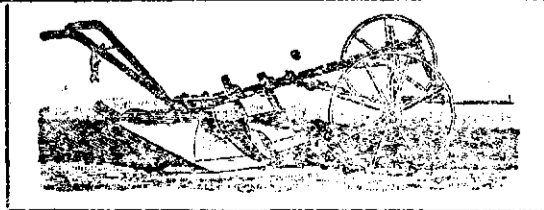
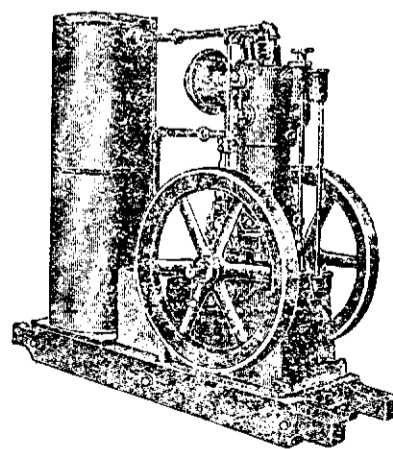
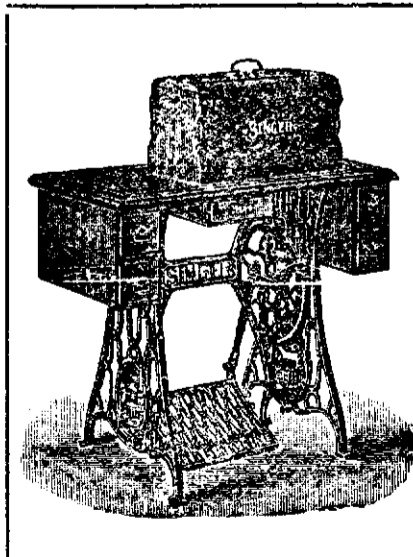
MAXIM I. VULCU

FABRICANT ȘI NEGUȚĂTOR DE MAȘINI

ARAD, Strada Fabian László nr. 5-6. Telefon nr. 304.

Atrag atențiunea on. public asupra marelui meu magazin de totfelul de mașini agricole cum sunt: mașini de sămănat, treerată, pluguri grape, preșuri, și mori de struguri, mașini de cusut.

Mai departe reconstruez tot felul de Locomobile să umble singure.

vedea urechi au și nu vor auzi, că nu este suflare în gura lor. Lipsia spiritul creator, care să inspire duhul vieții icoanelor sfinte. Și spiritul acesta creator, care a vărsat nouă viață în icoanele înțepite, asemenea marilor pictori ai renașterii Giotto, Cimabue Leonardo da Vinci, Michel Angelo, ș. m. a fost pentru neamul nostru și pentru pictura bizantină Octavian Smigelschi.

Ochiul lui ager a deosebit frumusețile și în acele chipuri șterse și fără viață ale bisericilor noastre, cari nu mai plăceau nimănui; mâna lui măiastră a șters colbul ce năpădise vechile icoane, redându-le lustrul și strălucirea de odinioară.

Era student în gimnaziu, un copil abia, când i-a zămislit pentru întâia oară visul frumos, de a se face pictor. Privia cu multă dragoste zugrăveala bisericii din Tâlmăcel și ochii lui s'au aprins de o schinteie sfântă, de un vis mareț...

Dumnezeu i-a dat talent și sîrguință, ca visul acesta mareț să se izbândească. Copilul ce admira cu atâta pietate icoanele modeste ale bisericii din Tâlmăcel, a supt treaptă de treaptă scara perfecționării ajungând a fi azi cel mai mare pictor bisericesc al nostru.

Apariția lui a fascinat deodată lumea întregă. Când s'a prezentat pentru întâia oară în public, când cu expoziția din Blaj, dela 1903, s'a prezentat ca un pictor format, ca un artist de mîna întâi, cucerind la primul său pas în lume, admirația noastră și a străinilor. Numele lui a fost luat pe aripile gloriei, și ridicat în șirul celor mai alese talente, cu cari Dumnezeu înzestreaază popoarele.

Îndărătul acestei glorii orbitoare, ca o scăpărare de fulger, se ascunde o muncă încordată de ani îndelungați, de studii adâncite de pictură, prin metropolele artelor și ale științei: München, Ravenna, Florența, Roma, Veneția etc.

Jalea noastră este îndoită acum, când mâna pictorului scapă pentru totdeauna penelul, chiar în o vreme, când îl învăluia apoteoza gloriei și noi așteptam dela el nouă și nouă capo d'opere.

Cine știe, jalnici ascultători, să ne spună câte tablouri și icoane strălucite s'au pierdut pentru totdeauna cu moartea lui; cine poate să urmărească visurile unui artist mare, în clipe de elevare?

Penelul i-a căzut din mână, pleoapele s'au închis peste ochii împăinginiți, ca să se plinească graul scripturii: „Pământ ești, și în pământ te vei întoarce”.

Repauzatul în Domnul Octavian Smigelschi s'a născut la 21 Martie 1866 în Ludoșul-mare, din părinții Mihail și Ana n. Sebastian.

Studiile gimnaziale le-a făcut în Sibiiu; apoi trece la Academia de pictură din Budapesta. Încă de când era student arătase multă simpatie pentru pictură; acum visurile lui începeau a-și întinde aripile și a sbura, încet-încet spre culmea gloriei. Talentul lui puternic ajunge la deplină vigoare prin studiile de pictură din München, Ravenna, Roma și Veneția.

După absolvarea academiei de pictură a fost numit profesor la gimnaziul de stat din Șemniț, de unde a trecut după doi ani la Elisabetopol, unde a funcționat ca profesor până în 1906, când și-a cerut penzionarea, pentru a se putea dedica cu totul artei.

Pentru prima-oară a pășit în fața publicului la 1903, când a aranjat expoziția dela Blaj, mai apoi la Sibiiu.

Lumea a rămas cu totul răpită de strălucirea acestui talent, ce ni-se prezintă de-odată, în plină lumină și despre existența căreia puținii aveau cunoștință. În 1905 aranjază expoziția din Budapesta și jurnalele străine îl încărcau cu elogii, asemănându-l cu cei mai mari ai lor: sculptorul Strobl și pictorul Carol Lotz. Calea spre apogeu era acum netezită și Pantheonul îi deschidea larg porțile, ca să între acest biruitor favorit al Muzelor.

În același an i-se încredințează pictarea catedralei din Sibiiu, care e opera monumentală a acestui mare artist, alături de cele două biserici ce le-a pictat în timpul din urmă: aceea din Ciavova și cea din Uifalău.

Aici era apogeul, în deplina lui splendoare.

Îndată ce intri în una din aceste biserici, te simțеști ca ridicat în slavă. Icoanele lor nu mai înfățișează — ca pe vremuri — figuri ca cioplite din lemn și sfinți spălaciți, ci o suflare de viață palpită sub aceste pânze: este sufletul mare al artistului, care le-a împrumutat din scânteia lui creatoare de viață. O dulce lumină întovărășește zimbetul îngerilor; figurile sfinților, ne apar transfigurate sub farmecul dătător de viață al credinței.

Iată cum un artist mare poate să verse nouă viață într'un ram al picturii, ce părea menit trecutului. El a regenerat pictura bizantină și a ridicat-o la o nouă strălucire, premenind-o. Și ca să ne-o facă și mai plăcută, a avut fericita idee de a introduce motive naționale în ornamentică. Penelul lui măestru a armonizat așa de perfect motivele naționale cu ornamentica bizantină, încât totul ia o înfățișare de o deosebită splendoare.

Aceasta e calea — singura cale, pe care trebuie să urmeze pictura noastră bisericescă — ne spune marele măestru, care s'a dus.

Total era mai aproape acum de sufletul nostru și o emoție dulce ne făcea să tresărim, când recunoșteam în fața vre-unui crai dela răsărit, trăsăturile vre-unui voevod român de fericită pomenire...

Fiecare trăsătură de penel, fiecare decor îți amintea că stai în fața unei opere de artă, și a celui mai mare pictor bisericesc, pe care l-a avut neamul nostru.

Aceeaș lumină sănătoasă se reșfrânge și asupra pânzelor profane, în cari subiectele românești au viață sub penelul lui vrăjtit. În Tripticon. Țărani nostri seceră, dorobanții urcă cu baionetele spre culme, prăbușind în adâncuri pe dușman, iar domnul și domnița ridică altare. E un imn divin pentru slavirea: credinței, a muncii și a vitejiei. În Ștrană, vedem pe cantorul dela sate citind din Ceaslov, jur de jur țărani în haine de sărbătoare, și o rază de soare pătrunde prin geam: o rază de soare coboară de sus, — și de jos, din încăperea scundeii bisericiuțe dela sat, fumul de tămâie se înalță și duce în sus, spre cerul deschis șopotul rugăciunii...

Dar cine ar putea să înșire toate operele acestui artist desăvârșit, în cadrul restrâns al unui panegiric?

Luăți în mână un număr din „Neamul Românesc” al d-lui Iorga și veți vedea pe coperta lui țărani, într'un fericit anamblu cu icoanele lui Ștefan-cel-Mare, Mihail Bravul și A. Ioan Cuza; deschideți Evangelia și Apostolierul și veți da de picturile lui; și voi fraților preoți, când lați în mână Liturgierul, ca să aduceți jertfa cea fără sânge, veți da cu ochii tot de pictura lui Octavian Smigelschi.

A fost cel mai mare pictor, cu care ne putem mândri românii Ardeleni și am fost un neam prea sărac pentru a sprijini după vrednicie un talent atât de superior. De aceea îl vedem în 1908 aranjând a doua expoziție în Budapesta, cu care prilej ia stipendiul „Fraknoi”; pentru a trece la Roma, leagănul originii noastre, spre a lucra în tihnă pânzele măiestre, — cari după cât știu eu, sunt terminate, — pentru capela „Rákóczi”, ce se va ridica în Budapesta.

Și a venit inginerul Morții, pe care l-a pictat atât de măestru într'un tablou al său, și a întins asupra lui aripile fatale, i-a pus mâna rece pe inima, care a bătut pentru idealuri mărețe — și inima și-a mulcomit încet-încet bătăile și îngerul Morții, desprinzându-l de pânză, a sărutat fruntea măestrului; fruntea aceea, care a sălăsluit atâtea visuri de aur, atâtea comori neprețuite.

Ce putem spune noi, strălucite Măestre, și scumpul nostru coleg, în fața osămintelor tale?

Nu avem braț de fier, să alungăm umbra acestui înger cernit dela căpătâiul Tău, nici darul de a face minuni...

Ne plecăm capul sub povara lovitării și vărsăm o lacrimă.

Și încercăm se urmărim sborul de vultur fa-nic al sufletului tău, descătușat din hainele strimale hamei.

Te vedem ridicându-te în slavă și trimitându de acolo cea din urmă recunoștință a ta celor trei factori principali, cari în conglăsurire cu mare tău talent înăscut, te-au ridicat la înălțimea la care ești acum în ochii noștri și ai posterității: fratelui tău Victor, care te-a povățuit și ajutat, nevastei tale iubite Pulcheria, care ți-a fost înger inspirator și Prea-sfințitului episcop Vasile al Ghelei, care te-a scos la lumină.

Arunci o privire duioasă asupra orfanilor, cărămân în urmă; asupra rudelor iubite, cari mult decât noi am avut prilejul de a cunoaște, și toate amănuntele, comoara ce o purtai în suflet.

Din apoteza de nemorire ce te împrejmuie, rază luminoasă, cea mai luminoasă dintre toate, reșfrânge acum asupra lor.

Și sufletul Tău ajunge la poarta eternității, încearcă să bată, dar porțile stau larg deschise sfinții, pe cari i-ai pictat așa de măestru. Te așteaptă cu toții, și Heistos-Pantocratorul își întinde mâna asupra ta, binecuvântându-te ca pe un fiu iubit, care ai lucrat așa de mult, așa de artistic, așa de desăvârșit artistic pentru podoaba sfințelui Dumnezeu biserică...

Și-Ți va zice Tie: Bine, servul meu iubit Octavian, întră!

Amin!

D-nul Ciura coboară ambvonul cu ochii în lacrimi, iar liniștea sărbătorească o întrerupe ca un ultim adio admirabilul și zguduitorul „Plâng și mă tânguiesc” a lui Mureșanu.

Clopoțele cântă neîncetat și cortegiul poartă nește într'un impunător și lung convoiu spre cimitirul cel mare... Cortegiul se departă și mai tare de biserică catedrală și clopoțele cântă par'că tot mai glângător, după cel care se duce pentru totdeauna în lăcașurile de odihnă „dincolo” lângă sfinții pe cari i-a îndrăgit atât de mult în viață.

Ne oprim cu capetele plecate în fața mormântului rece. Se dă cea din urmă deslegare mortului și ca un ultim echou al durerii noastre răsună plini de emoție cuvântul ultim profesorului pictor *Flaviu C. Domșia*, unul dintre pictorii noștri bisericesti de care viitorul leagă celea mai frumoase speranțe.

Cuvântul de adio al d-lui Fl. C. Domșia.

Esti rece! Unde e focul, cu care ne încălzim inimile, prin arta ta?

Ne-ai lăsat reci în sufletele noastre și pline de cruda nemângăiere.

Grozave sunt durerile familiei întristate, dar tot atât de mari și grozave sunt și durerile ce suferă arta prin pierderea ta, care ai fost un genial stâlp al ei în special a celei românești.

Cu un atom vin și eu, ca în numele artii să îți zic scump măestre al nostru, un durer adio isvorit din adâncul inimei noastre zdrobite de durere, și să-ți doresc ca Dumnezeu să te învrednicească a vedea în față pe aceia, pe ale căror imagini mărețe și sfinte geniului tău le-a înfrumusețat în icoanele tale.

Jurăm că-ți vom păstra memoria ta măestră în vece.

Adio, măestre!

Lacrămile ne curg șuroaie — din ochii aruncăm peste sieriul care se pogoară în mormânt — câte o mână de țărină în semnul dragostei care i-am purtat. Și cioclii lucră cu zădărnici înaintea aruncând din greu pământul, acoperind pentru totdeauna sieriul cu osemintele marelui Oct. Smigelschi.

Ingenunchiată lângă mormânt cu mâni împreunate în semn de sinceră rugăciune din preună cu cei cinci orfani d-na văduvă Pulcheria Smigelschi ridică încă o ultimă ferbin rugăciune către cer — pentru liniștea și odihna

The Maschine Gas Ltd.

Cea mai confortă și mai frumoasă luminație pentru vile, stabilmente, farmacii, hoteluri ospătării, etc. 1 oră de 1000 flacăre de lumină 8—10 fleri.

Agenturi principale în Ungaria și Austria:

BENE și WEIN

ingineri mecanici diplomați. Birou tehnic BUDAPESTA, IV., Harisbazár 2. s. Pânuesc și execută totfelul de aranjamente și instalări de luminat. (E 368—

areluia, care i-a fost odată inbitorul sot și bunul tată al celor cinci orfani, cari plâng acum cu hohot lângă mormântul, care închide pentru totdeauna pe *lata* lor...

Mai arune o mână de țărână pe mormântul, care a închis pe Octavian Smigelschi și în liniștea cimitirului se aud numai lopețele ciocelilor cari se grăbesc și ei să isprăvească...

Clopotele au încetat de ruit, publicul s'a împrăștiat, cioclii au isprăvit și ei târziu după apusul soarelui. Cimitirul — cu proaspătul mormânt care acum sălășăiește trupul marelui pictor — a rămas pustiu în singurătatea serii și Blajul a redintrat din nou în liniștea lui de mai înainte...
I. Pop de Zăicani.

Scrisoare din Budapesta.

Presa maghiară și România. — Pe cheiul Dunării. —

Budapesta, 15 Nov.

Mai rar să se fi accentuat și atribuit un rol mai important și ponderos României ca în vremele acestea de bejenie, când fantoma unei conflagrații generale, bagă în groază populația bătrinei Europe. Viguroasa țărișoară dela Dunărea de jos, care a realizat mari progrese pe toate terenele, iar mai cu seamă pe cel militar, și-a câștigat stima și simpatia generală a Apusului întreg.

Toate ziarele mari, fără excepție, se ocupă și comentează atitudinea României, fiecare recunoscând rolul important ce-i revine în actuala situație în Balcani.

Acum, în fine, s'a deslegat și limba ziarelor maghiare, cari până mai alaltăieri vorbeau cu un dispreț suveran despre Oláország. Metamorfoza e uimitoare. Se ocupă pe larg de atitudinea Regatului vecin, scriu articole lungi pe un ton măgurilor la adresa României.

Iată, de pildă, ziarul „Pesti Hirlap” publică cu titlul „Cel mai interesant stat”, un articol de felul cărui nu mai cred să fi văzut vre-unul lumină tiparului ungurese.

Ocupându-se de atitudinea României, o numește din toate punctele de vedere corectă, laudă înțelepciunea regelui Carol, care în vremile acestea le grea cumpănă s'a năzuit să dea o directivă favorabilă politicii țării Sale. Relevă virtutea japoneză, de care se ține acum cont în România: totul să se facă în cea mai mare tăcere și fără alai. Numitul ziar spune, că ce se aude din România n urma indiscreției câtorva ziaristi, este de înimă însemnătate pe lângă munca enormă, ce desnoptă zi și noapte autoritățile militare și civile pentru pregătirile de războiu. Și dacă apare vre-o notă prizărită despre operațiile militare, guvernul român grăbește a desmînți ori ce știre. Continuând acest ziar, ia ca fapt împlinit mobilizarea corpurilor de armată I, III și V la frontiera Bulgariei și face combinații referitoare la menirea acestei formidabile forțe armate.

Nu pot întrelăsa publicarea unui pasaj din articol, care îmi pare foarte caracteristic...

„Trebuie să se țină seamă de armata României, care cu forța ei numerică și instrucția ei, reprezintă una dintre cele mai bune armate. Sub ori ce raport e egală cu cea a Bulgarei, ba considerînd situația financiară excelentă a statului și numărul populației — e cu mult superioară. Feciorii regimentelor române sunt element militar le prima clasă. Sunt asidui și disciplinați. Pe vremea războaielor țărănești au dat dovadă plauzibilă de disciplină... La 1877 pe câmpul de război, au dat dovezi regimentele românești, de atunci excelent instruite, — că în vitejie le poți compara cu armata ori căruia stat. Și cine s'a distins la altul sângeros dela Plevna? Nu Rușii, ci creștii români au ocupat Plevna...”

Semnele vremii... Imi pare, că vecinii noștri n înțeles adevărul cuprins în cuvintele ministru-

lui plenipotențiar turc pe lângă curtea din Viena. — că după Turci, aceeaș scarte o vor avea și Maghiarii. Numai că Turcii au în Asia și Africa încă 120 milioane de mohamedani, până când Maghiarii, n'au unde să se reîntoarcă.

*

În alți ani pe vremea asta, abia străbătea o luntre de la un mal la celălalt, căci bătrina Dunăre era încărcată de vapoare și șalupe. Toate neamurile cari își au așezămintele de-a lungul acestui măreț riu, erau reprezentate cu fel și fel de negoț, dar în deosebi falnica Românie stăpânea piața cu grâul și encuruzul ei frumos, cu păcura și petrolul cel bun, — iar acum totul e pustiu. A încetat cu desăvârșire comerțul de navigațiune. România și nici Serbia nu mai exportează nimic. Germania nu-și mai trimite fierul și oțelul cu renumita marcă „Made in Germany”. Războiul a dovedit, că produsele industriei germane sunt de calitate proastă. Dar nici biata Austrie nu mai face multă ispravă cu industria ei textilă. În cursul apei nu mai răsar vapoarele „Basarab”, „Brigul Mireca” etc., vezi numai flotila panterată manevrînd nervoasă spre sud...

Mol. și Al. Bir.

In porțile Tarigradului.

Victoriile dela Ceatalgea. — Asaltul dela Scutari. — Negocierile pentru pace. — Trupe rusești la granița României. — Fazele din urmă ale războiului.

În presa străină se comentează un avertisment publicat alaltăieri de ziarul englez „Times” la adresa bulgarilor. Li se dă, anume, oștirilor victorioase sfatul să nu intre în Constantinopol, pentru că n'o să-l poată părăsi cu ușurința cu care l-au ocupat. Cu alte cuvinte, ziarul englez vrea să spună, că puterile nu vor lăsa bulgarilor Constantinopolul, ori cât de neîndoioase ar putea să fie și victoriile lor de aci înainte și că, aceasta fiind hotărîrea puterilor, bulgarii să prevină ei înșiși rușinea de a fi siliți să părăsească ceea ce au cucerit cu arma. Dar, se pare că conducerea armatei bulgare nu se sperie în prea mare grad de un avertisment atât de semnificativ, ci vrăjită de succesele de până acum va merge tot înainte și — după cum anunță o depeșă din Sofia — li-a și reușit chiar de pe acum să sfarme inelul de oțel dela Ceatalgea. Acest inel era cea din urmă nădejde a turcilor și acum nu mai rezistă nici o piedecă serioasă spre Constantinopol.

Se svonește că sultanul ar fi luat hotărîrea supremă să se înființeze între războinicii săi, sperând astfel o ultimă reconfortare a forțelor. Dar resursele guvernului turc par a fi secat deplin și orice încercare pare de acum zadarnică. Adevărul acesta apare și din tendințele pacifice ce se vestesc tot mai mult din Constantinopol. La rugămintele guvernului turc reprezentanții puterilor au și făcut demersurile necesare la guvernul din Sofia, fără vre-un rezultat palpabil însă. Primul ministru bulgar, dl Geșov ar fi răspuns, că propozițiile turcești trebuie să fie examinate întâi în cartierul general al armatelor luptătoare și numai după aceea pot să dea bulgarii un răspuns puterilor. Se pare, deci că bulgarii nu vor să stea de vorbă cu nimenea,

decât după caderea Constantinopolului, ca astfel aspirațiile lor să poată avea întreg temeiul faptelor hotărîtoare.

Marea tragedie a Tarigradului pare a lua ființă cât mai curând și peste câteva zile, poate, se va încheia și capitolul acesta sângeros al veacului nostru.

Trupe rusești la granița României.

București. — O știre senzațională a produs o iritație mare în întreg orașul. Și până acum au tot sosit știri că prin porturile românești Galați și Brăila trece câte un vapor ruseesc, care duce rezerviști bulgari și mai cu seamă muniție în Bulgaria. Alaltăieri au trecut însă deodată 4 vapoare rusești, de cari erau legate mai multe șalupe pline cu soldați. În decursul ultimelor 30 de zile au trecut prin porturile românești cu aceste 4 la 38 vapoare rusești, cari au transportat la 35.000 soldați. Din rapoartele căpitanilor și a cărmacilor din porturi s'a aflat că acești soldați n'au fost rezerviști bulgari ci soldați regulați din infanteria rusească. Iritația și neliniștea produsă de această descoperire au fost mărite și mai mult de știrea sosită că armata rusească de 35.000 soldați, după ce a fost debarcată în portul din Ruștiuc s'a așezat dealungul graniței dobrogene. Astfel Rusia, folosindu-se de indiferențismul României, a executat o mobilizare în contra României, trecând armata rusească peste teritoriul român.

*

Galați. — În portul dela Galați petrece de vre-o 5 săptămâni vasul de război ruseesc „Peretz”. Ziarul „Viitorul” atrage atenția ministrului de război și-l provoacă să înlature acest vas ruseesc, pentru că acesta spionează portul din Galați și prinde radiotelegramele monitoarelor românești.

*

Galați. — La Cernavoda au fost observate mai multe vase rusești, cari mergeau spre Bulgaria. Pe aceste vase se aflau la vre-o 4000 soldați ruși.

Soldatii austro-ungari pe marea Adriatică.

Triest. Ieri au sosit aici două trenuri speciale militare cu o întârziere de 2 ore. Trenurile au fost pline cu soldați și trupele au fost imediat după sosire aduse în hangarele portului, în care e loc pentru 20.000 oameni. Portul de altcum liber acum e închis de un cordon de poliție și soldați de finanțe. De tabăra improvizată militară nu-i permis nimănui a se apropia. Cu soldații nu se permite nimănui a vorbi și și pasagerii vapoarelor sunt însoțiți de poliști. Ieri noapte au fost imbarcați pe vaporul „Francisc Iosif” 6000 soldați. Acest vapor merge în apele dalmatine. Azi dimineață vaporul „Bregenz” a plecat din port cu 8000 soldați spre sud. Pe azi se așteaptă sosirea unui alt tren special militar cu soldați. Noaptea în porturi nu se mai lucră și pe azi seara pe la orele 6 se închid toate străzile cari duc la port.

Graz. — Ieri noapte au trecut prin gara de aici 2 trenuri speciale militare, cari au dus regimente din Galiția la Triest.

Holera în armata turcească.

Constantinopol. — În tabăra dela Ceatalgea la vre-o 8000 soldați turci au căzut în holeră și epidemia atât e de îngrozitoare, încât tot al 4-lea soldat a căzut jertfă. Holera împiedecă întreagă armata turcească în operațiunile ei militare.

*

Constantinopol. — În San Stefano s'au năvălit o mulțime de cazuri de holeră. Bolnavii cad pe drumuri.

(E 528 10)

Telegramă dela Gambrinus! BUDAPESTA, bulev. Erzsébet nr. 27

CEL MAI MARE ȘI MAI FRUMOS RESTAURANT din Ungaria.

În fiecare zi de sărbătoare și Duminică dimineața prânzișor și muzică militară.

Zilnic după amiază oină și concert de orhestră.
Seara concert simfonic dat de orhestra militară.
Bare „Részvény”. Prețuri moderate!

Proprietar:
Oláh Gyárfás Mihály.

Tratativile de pace.

Constantinopol. — Marele vizir Kiamil Paşa conferat ieri timp îndelungat cu ambasadorul Giers. La conferinţă a luat parte şi primul român al ambasadei bulgare, Popoff. După conferinţă ambasadorul Giers a mers în audienţă la Sultanul, iar Kiamil paşa, a avut o convorbire cu ambasadorul austro-ungar, Palancini.

Intrevederea domnilor statelor balcanice.

Berlin. — Din Sofia se telegrafiază: Regele sârbesc Petru va pleca la Ceatalgea la regele german iar regele grecesc Gheorghe se duce cu vaporul la San Stefano, ca toţi trei laolaltă să intre în fruntea armatelor lor în Constantinopol.

Belgrad. — Regele Petru va sosi mâine din Viena la Belgrad. După ziarul „Politica” în zilele proxime va sosi la Belgrad şi regele Ferdinand, pentru ca să se întâlnească cu regele sârbesc. Joi, săptămâna viitoare, — după cum se ştie — prin miniştrii statelor balcanice aliate vor intruni în un consiliu în Belgrad.

Trupele turceşti se refugiază spre Constantinopol.

Constantinopol. — Guvernul militar a ordonat 13.000 soldaţi din San-Stefano, ca să ocupe împrejurimile dela Kara Burnuba şi lacul Derin şi să împiedece fuga soldaţilor turci de pe timpul de război spre capitală, din a căror cauză în Constantinopol domneşte o mare panică.

Petersburg. — Puterile triplei antante propun convocarea unei conferinţe internaţionale. Conferinţa va fi independentă de tratativile încheiate între Turcia şi statele aliate balcanice de soluţia conflictului austro-ungar-sârbesc.

INFORMAȚIUNI

Arad, 16 Noemvrie 1912.

Lucreția de Herbay născ. Tămășdan.

În toată frumoaselor serbări culturale de azi, pe la orele 3 d. a. ca un fulger a pătruns în societatea românească din Arad ştirea tristă, că doamna **Lucreția de Herbay născ. Tămășdan**, soția amicului nostru d. Iuliu Herbay, secretarul băncii de asigurare „Transsylvania”, vicepresidenta Reuniunii femeilor române din Arad și provincie, a răposat. Adorată în domnul a fost una din cele mai de preț dame române ale societății arădane. Moartea ei multe familii române din Arad îmbracă azi haina cernită a durerii, între acestea și familia directorului nostru, care vede în răposata o rudenie mult iubită. Rămășițele era podoaba societății noastre, tipul cel mai curat al femeii române în absolută conștiință a înaltei sale chemări. Soția bună și mama dulce a cinci fetițe dragi astăzi nu mai este.

Regretăm adânc acest preadureros caz și simțim întristatei familii cele mai sincere condoleanțe.

Familia a publicat următorul anunț funebru: Iuliu Herbay în numele său și al tuturor rudinilor cu inimă frântă de durere aduce la eu-

noștința cunoștințelor, că buna și în veci neuitata sa soție

Lucreția Herbay născ. Tămășdan

azi la orele 2 d. a. în etate de 43 de ani și în al 15-lea an al fericeitei sale căsătorii, după lungi și grele suferințe, și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului.

Inmormântarea se va face Luni în 5 (18) Noemvrie a. c. la orele 10 a. m. din locuința proprie (strada Széchenyi Nr. 1.)

Odihnească în pace!

Arad, 3 (16) Noemvrie 1912.

Iuliu Herbay, ca soț. Flora Bonciu, Eugenia, Stella, Silvia, Lucia, fiice. Silvia Tămășdan măr. Dr. G. Plopu, Dr. Liviu Tămășdan, soră și frate. Văd. Maria de Herbay soacră. Dr. George Plopu, Silviu de Herbay cu soția Valeria, Alexandru de Herbay cu soția Mărioara, Dimitrie de Herbay, Minerva de Herbay cu soțul Paul Rozvan, August de Herbay cu soția Cornelia, Emil de Herbay, cumnați și cumnate.

Nou avocat român. D. Dr. Teodor Roxin anunță că și-a deschis cancelaria advocațională în Pecica-română (casa Dr. Barbu).

Cununii. D. Aurel Cranicescu din Capolnaș și dsoara Ana Bichicean din Lipova își vor serba cununia mâine Duminecă în biserica românească din Lipova.

D. Valeriu Corfariu din București și d-soara Aurelia Moga din Sibiu își anunță cununia pe mâine Duminecă în Sibiu.

Felicitările noastre!

Premiul Nobel oferit de academia de științe suedeză. Academia regală de științe suedeză din Stockholm, a oferit anul acesta premiul Nobel pentru științele fizice inginerului suedez Gustav Danlen. Premiul Nobel pentru științele chimice a fost oferit lui Iriguarg profesor universitar din Nancy și lui Sabatier, profesor universitar dela Toulouse.

Necrolog. Subscriși cu inima înfrântă de durere aducem la cunoștința tuturor rudeniilor și cunoștințelor că prea iubită noastră, soră și bunică văd. Ida Roxin n. Mladin după scurte suferințe în anul al 59-lea al vieții sale, Sâmbătă în 3 (16) Noemvrie 1912 la orele 4 dimineața și-a dat nobilul ei suflet în mâinile Creatorului. Rămășițele pământesti ale neutatei defuncte se vor așeza spre vecinică odihnă Luni, în 5 (18) Noemvrie 1912 la orele 10 a. m. în cimiterul gr. or. rom. din Curtici. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată.

Curtici, la 3 (16) Noemvrie 1912. Aurora Colceriu n. Mladin și soțul Zacharie Colceriu paroh ca fii. Zacharie și Viorica ca nepoți. Ioan, Nicolae, Petru, Corneliu ca frați.

Nou avocat român. D. Dr. Teodor Roxin anunță că și-a deschis cancelaria advocațională în Pecica-română. Sincere felicitări.

Epilogul incidentului de pe Borodino. Soldatul Bakhurin care, cu prilejul aniversării dela Borodino și-a permis să iasă din front și să înmâneze direct țarului o petiție, în loc s'o transmită pe cale erarchică, a fost judecat de consiliul de război pentru acest fapt și condamnat la muncă silnică pe viață. Țarul nu-l va grația. Asprimea nemai pomenită a acestei sentințe se explică prin dorința autorităților militare superioare de a restabili disciplina în rândurile armatei.

O nouă catastrofă pe Dunăre. După catastrofă întâmplată acum câțiva timp la Hârșova în care și-au găsit moartea mai mulți ofițeri între cari și un colonel, fapt care a dat ocazie M. Sale reginei Carmen Sylva, să scrie un imn dedicat victimelor de astădată avem de înregistrat o

nouă catastrofă care a costat viața a 44 de soldați.

Iată cum s'a întâmplat groaznică nenorocire care a produs o penibilă impresie în toată țara.

Șalupa „Teleorman” plecând din portul Călărași cu destinația pentru Ostrov, având pe bord 44 soldați, un mecanic civil, un fochist, un caporal și doi plutonieri s'a scufundat îndată ce a ajuns la cotitura apei Borcea. Cauza scufundării se zice că este faptul că la cotitura vasul fiind supra încărcat, s'a plecat într-o parte astfel că soldații au căzut pe partea aplecată și în consecință vasul s'a resturnat căzând la fund.

Au fost salvați plutonierul de marină Talpeș, comandantul șalupei, plutonierul de grăniceri Udroni Ion, soldații Berceanu Pavel, Lesescu Gheorghe și Lazăr Gheorghe precum și marinarii Aaron și Dragomir. Șalupa a fost găsită și s'a telegrafiat la Giurgiu și la Constanța să se trimită scafandrieri. Soldații erau de grăniceri, făceau parte din garnizoana Predeal și mergeau la Ostrov. S'a deschis o anchetă.

x **Cele mai frumoase flori** se pot căpăta în florăria **Pauză Sándorné**. Prețuri foarte ieftine. Cu stimă **Pauză Sándorné**, Arad, str. Weitzer János. (În noul palat al școlii de fete.)

(Pa 554.)

x **Din esenția mea** se poate pregăti o economisire de 200% ieftin acasă după carte ușor și curat licher, rum, rachiu și coniac. **Esență pentru 1 litru 50 fileri.** Rachiu alai, Anisette, Piersică, Benedictin, Chartreus, Pere imperiale, Amar, Chimi, Cafea, Coniac, Maraschino, Roze, Vanilia, **Esență pentru 1 litru rum, de Amanas și rum de lamaica 32 fileri. Esență pentru 1 litru rachiu de prune, de drojii și trebere 20 fileri. 1 litru spirit de 96% rafinat 2 cor. 20 fil. Părul cărunt și mustața cărună se opresc bine cu vopsea „IDEAL” pentru păr care e nestricăcioasă. Preț 3 cor. Se află de vânzare în toată coloarea la **Fekete Mihály**, droguerie la „Inger” în Murăș-Oșorheiu (Marosvásárhely). (Fe 424)**

x Atrag atențiunea on. public, care va sosi în Arad cu prilejul serbărilor centenarului seminarului român gr. or. din loc, asupra estuantului din grădina de iarnă și a localităților cafenelei hotelului „Central” Cu distinsă stimă **Csermák Ágoston** ospătar. (Ce 567—2.)

x **Adolf Nadler**, fabrică de oroloage pentru turnuri, **Budapesta VIII**, str. Prater 2. O recomandăm în atenția On. public cetitor. Această firmă, după cum suntem informați liferează cele mai perfecte oroloage pentru turnuri, cu preț redus bisericilor și comunelor. Trimite om de specialitate pentru luarea măsurilor necesare pe cheltuiala proprie. Ia garanție pentru oroloagele liferate. Lămuriri și catalog trimite gratuit celor ce se refer la acest anunț din ziarul nostru. (N 42)

x **Cuptoarele „Cora”** reclamă puțin material de încălzit. Cuptoarele acestea precum și alte cuptoare bune și vetre de fier se vând cu prețuri ieftine la ferăria **Pöhm János**, Arad, piața Libertății (Szabadságtér). (P. 427—20.)

x În sfârșit nu mai pricinuieste multă bătaie de cap că de unde se poate cumpăra mai ieftin obiecte de sticlă, porțelan și obiecte de decor, deoarece atât acestea cât și cadouri ocazionale precum și candelabre pentru lumină electrică se pot cumpăra mai ieftin în prăvălia specială de sticlării a lui **Fischer Mór**, Arad, **bulev. Andrássy nr. 20**. Asortiment bogat de cadre ieftine. Telefon nr. 568.

(Fi 401)

„Nu vinzi scump, dar să târguești ieftin”.

Acesta este secretul succesului nostru.

Cul îi trebulesc dar

mobile frumoase, ieftine

bune

de 228 - 100

Să cerceteze pe

Székely és Réti

fabricanți de mobile

Marosvásárhely, Széchenyi tér nr. 47

Chiar în interesul lui propriu.

Alegere mare în trusouri pentru mirese.

Vânzare în rate fără ridicare de preț.

CRONICA SOCIALA**Convocare.**

Adunarea desp. protopopesc Radna al inv. rom. ort. din protopopiatele arădane I—VII convocată pe 10/23 Oct. și amânată conform ordinului biroului central, avem onoare a o convoca din nou, pe 9/22 Noembrie a. c. pe lângă programul stabilit atunci. Cuvin, 1/14 Noembrie c. Vasile D. Ilisu președinte. Traian Fridrich secretar.

Convocare.

Despărțământul Biserica-albă al Reuniunii învățătorilor români dela școalele confesionale ortodoxe din eparhia Caransebeșului își ține adunarea sa Vineri în 9/22 Noembrie la orele 9 u. d. a. în comuna Berliște, având următorul program: 1. Invocarea Duhului sfânt. 2. Participarea la prelegerile claselor superioare. 3. Deschiderea adunării și constatarea prezenței membrilor. 4. Precieri asupra prelegerilor. 5. Disertațiunea: „Simțul limbei românești” de Dan Izverniceanu. 6. Disertațiunea: „Educațiunea sexuală după Dr. Bloch Ioan, de Nicolae Blaj. 7. Dies. despre „Rousseau” de Toma Radulea. 8. Precieri asupra disertațiilor. 9. Citirea circularului comitetului Reuniunii și distribuirea temelor. 10. Alegerea biroului pentru anul societății 1913. 11. Propuneri. 12. Inchiderea adunării. Răcășdia la 31/13 Noembrie 1912. — Nicolae Mircea președinte. George Guga not. desp.

Mulțămă publică.

Pentru zidirea sfintei mănăstiri dela „Izvorul Miron” a mai intrat la subsemnatul până astăzi următoarele daruri benevole și anume: Dela Excelența Sa Inal Prea Sfințitul Domn Arhiepiscop și Metropolit Ioan Mețian 50 cor., Inal Prea Cuvioșia Sa Dr. Ilarion Pușcariu Arhimandrit și vicar Arhiepiscopesc în Sibiu 10 cor. Prea on. Domn Nicolae Ivan asesor consistorial în Sibiu 5 cor., M. On. Domn Pantelimon Lucaș asesor consistorial în Sibiu 2 cor., Din parohia Reșinari colectat prin parohul primar Maniu Lungu 33.50 cor. Din parohia Straja colectat prin preotul-capelan Aureliu Sdicu 11 cor., Din parohia Vaca prin preotul Iosif Costea 5 cor. 60 fileri. Din parohia Cuvesdia prin preotul Ioan Suci 16 cor. 3 fileri. Din parohia Jablanța prin preotul George Tătuc 5 cor. 10 fil. Dl Rudolf Oprean inginer în Bestercezbanya 10 cor. Dela parohia Capalnaș prin preotul Ioan Micu 9 cor. 16 fileri. Dela parohia Vlaicovați prin parohul Stefan Perian 6 cor. — Primească marimimoșii donatori pe aceasta cale cele mai călduroase mulțumiri pentru acest binevoitor sprijin. — Făget, în 30 Octomvrie 1912. Sebastian Olariu protopresbiter.

Convocare.

Pe baza §. 11. din statute am onoare a conchiema on. membrii și sprijinitori ai „Societății de lectură română din Deva” la adunarea generală, care se va ține Duminecă în 17 Noembrie n. 1912 la orele 5 p. m. în localul societății. — Deva, la 11 Noembrie n. 1912. Dr. Ioan Dobre, președinte.

Aviz

Avizăm abonații noștri că expediția ziarului „Românul” am transformat-o și în viitor foaia se va trimite după sistemul nou folosit și la foile mari din Budapesta și străinătate.

Deoarece aceasta transformare a reclamat o muncă uriașă și credem că s’au strecurat și unele greșeli la adrese, rugăm abonații cari nu primesc ziarul, sau primesc greșit să binevoiască a ne aviza despre aceasta ca să putem îndrepta momentan greșala comunicându-ne totodată și adresa completă la care trebuie să se expedize ziarul.

Adm. ziarului „Românul”.

PAGINI RASLEȚE.**Carmen Saeculare**

Cu ocazia aniversării de 100 de ani dela întemeierea pedagogiei din Arad.

I.

*Din zori de zi se sbuciumă mereu clăcașii,
Sub arșița dogoritoare se frământă;
Se ’ncinze-acum războiul mare, lupta sfântă,
In care mor nemângăiați, neplânși ostași.*

*Din munca grea, din mâinile ei înășprite,
Din sufletul curat, ce a gustat amarul
Cu câtă bunăvoință ’ntinde gloata darul..
De care azi vorbește hriscave ’ngălbenite.*

*Din darul neamului se născu o cetate,
Ce ’mprăție de-un veac la raze de lumină,
Pe cei săraci li ea îi cheamă ca să vină;*

*Lumină ceasta peste munti înalți străb te
’nșează în bordeie ea și în palate
Condusă de-o putere m’gică, divină.*

II.

*S’asamân luminat cu Moise din pustie
Căci ne-a adăpat pe toți cu oza rea din stâncă,
Tămăduind și rana noastră grea s-adâncă,
Sfărmând și lanțurile grele de s-lăvie.*

*Răsar prin văi adânci ’noapte mergătorii,
Purtând în mâni mereu candelile aprinse,
Dispare negura... cad ceșile invinse,
Răsare aurora, se ’mprăție și norii...*

*Durază înainte încă multe sute
Cu generații multe să te proslăvească.
Pe fruntea tu curată vecinic eă luciască*

*Cuvintele de aur: „Litere, virtute”,
Să stângi la sânu-ți țere și oile pierdute
Și mâna Tatălui în vece te ocrotiască!*

Iosif Stanca
învățător.

ZI DE TOAMNĂ.

*Pulbere de aur
Soarele presară,
Codrii-și spun povestea
Visului de-o vară.*

*Tremură ’n bătaia
Vântului, pe cale,
Mândra lor podoabă
Dusă ’n cet la vale.*

*Ropotă pe drumuri
Carele greoaie,
Picură din larguri
Glasuri de-acioaie.*

*Turma ’n cet coboară
Mândră, pe cărare,
Plânge ’n urmă doina
Baciului cel mare.*

*...Trece ca o clipă
Ziua ’ngândurată;
Soarele sărută
Zarea ’mbujorată.*

*Umbre moi, cernite,
Culmile coboară,
Seara călătoare
Haina-și destășoară.*

*Viitor stins deglasuri
Curțile ridică...
— Unde îi-e stăpâna,
Cuib de rândunică?*

I. N. Părvulescu.

CÂND IES IN FIECARE SEARĂ.

După Uhland.

*Când ies în fiecare seară
Pe drumul alb și șerpuit,
Ea mă privește din grădină:
Fără-a ne-o spune ne-am iubit.*

*Și nu știu cum a fost să fie
Și cum am sărutat-o ’n tîi
Nu știu... că nici eu n’am rugat-o,
Ea n’a zis „Nu”... și nici rămăi.*

*Zefirul mângăie o roză,
Dar dânsa nu-l oprește ’n drum
Știu că-i sunt drag și ea mi-e dragă
Dar nu ne-am spus-o până-acum.*

Const. Argeșan.

SIMBOLIȘTILOR ROMÂNI.

Sunt călător pornit spre poluri,
Căci prea m’a plictisit Parisul.
Sunt un corsar cu ochi macabri
Și opărit mi-e-acum surisul..

Sunt negustor de noui simboluri
Și am amante ’n Echataua...
Sunt un bizar nepot de Dóge
Și prieten vechiu al lui Satana.

Pe când eram în Thule chehnăr
Beam vin din cupe japoneze,
Iar Amazonul cu-a lui valuri
A reușit să m’amureze.

Am yachturi roșii unde astăzi
Poema asta v’am transcris-o.
Pe când plecam peste Atlantic;
Spre mândrul târg Valparaiso.

Spiel, K.

REVERIE.

E târziu, răsare luna să-și mai mângăie boemii,
Căci ceilalți toți se ’nfundară pe la mari restaurante...
Iar eu mângăiat de muză, stau și-astept din altă lume
Pe-ale lunii albe raze, vre-o scrisoare post-restante.

La taifas stau trist cu muza, ca un om ce n’are lucru
Și-mi tocese cu turpitudini a poeziei nicovale,
Căci în Sfinx mă preschimbă cântecele sărăciei
Și mănecarea azi îmi pare minciună continentală.

I. Scăndurescu.

LUI PEGASUS.

Dacă ai ajuns acum ridicol
În veacul nost materialist...
Pe coama ta mi-e scris programul
Și rolul meu de moralist..

Și dacă ești azi pentru laici
Un biet anacronism banal,
În țara sărăciei mele...
Tu ești Express-oriental!

Tănase Moralista.

Mulțumită publică.

Numerosilor cunoscuți și prietini, cari cu prilejul repausării văduvei Luiza Dima din Huniedoora ni-au mângăiat fie în scris fie cu graiul viu, ne luăm voie a le exprima pe aceasta cale mulțumitele noastre cele mai sincere.

(Ra 579)

Jalnica familie.

MED. UNIV.

DR. CORNELIU DĂRĂMUȘ,
SPECIALIST IN BOALE DE FEMEI ȘI
SPECIALIST ÎN MORBURI DE DINȚI

ALBA-JULIA (PIAȚĂ).
ORDINEAZĂ: dela 8—10 pentru boale de femei. Dela: 2—5 pentru morburî de dinți.

(Da 587—20)

Pianuri excelente, pianine și harmoniu

cu prețuri ieftine se vând la

FARKASHÁZI și BIRO magazin de pian
BUDAPESTA, Văcei-körut nr. 12.

Condițiuni favorabile de plătire. Schimbări de pianu vechi

Mai multe

acții vechi dela „Albina”

se află de vânzare, buc. cu 350 — Informațiuni la administrație. (Va 578)

În cancelaria subscrisului află imediat aplicați

un candidat de avocat

cu praxă. Reflectanții să se adreseze subscrisului, arătând și condițiunile.

(Su 569—5) **Dr. Gavril Suctu,**
advocat Hátszeg.

Un soritor

de avocat cu praxă de mai mulți ani, posedă limbile română, maghiară, și germană. Caută post cu intrare momentană. Adresa:

(Be 577—3) **BENRÁD ZSIGMOND**
Szászváros.

Manuale folosite și noi

pentru toate institutele de învățământ precum și hârtie și revizite de scris se capătă cu prețuri ieftine la librăria **Pichler Sándor**, Arad Piața Libertății (Szabadság-tér) nr. 1. (P 907—100)

Schimbare de hotel.

Am onoare a aduce la cunoștința on. public. precum și cunoscuților prietenilor, că am cumpărat

Hotelul—Savoy și restaurantul

în Budapesta, VIII. bulev. Iózsef nr. 16

Săli speciale pentru bancheturi și nunți. Seara concertează orchestra lui Kurina Símí. Roagă binevoitorul sprijin.

Farkas Vince, proprietar.

Directorul hotelului „Stefania”, și a cafenelei „Quarnero”, din Abbazia și proprietarul cafenelei „Stimplon”. (E 382—10)

Altoi de viie americană

se află de vânzare în cantitate cât de mare altoite pe Riparia Portalis și Riparia Rupestreț bine dezvoltate cu rădăcini puternice, Soiurile (varietățile) cele mai fine de vin și pentru masă

Altoit pe Rip. Por. în uscat:
Cl. I. 1000 buc. de vin 170 coroane
" I. 1000 " de masă 180 "
Altoite pe Rip. Rupistreț în verde de 2 ani cu rădăcini puternice

Cl. I. 1000 buc. de vin 160 coroane
" I. 1000 " de masă 180 "
Altoită pe Rip. Ripistreț în verde de 2 ani cu rădăcini puternice o varietate foarte căutată. Se coace în luna lui Iulie gustoasă cu miros tămios, numită Perle de Ciaha (Csáha gyöngy) 1000 buc. cl. I de 2 ani cu rădăcini 225 cor. În verde fără rădăcini ori și ce varietate pentru vin 1000 buc. cl. I 70 cor., de masă 1000 buc. 80 cor. Americană pentru altoit lungă 40—45 cm. grosă 6—12 cm.

Riparia Portalis lungă 40—45 cm. grosă 6—12 cm. 1000 buc. 13 cor. Cu prețul de sus numite pachetarea în lăzi predate până la gara cea mai apropiată.

Cumpărătorii trimit ca căpară (arvună) 10%. Adresați-vă cât de grabă la

Gheorghe Păcurar și Petru Popa,
producători de altoi și viticultori.
Magyarád Nr. 276 (com. Arad).
(Pa 561)

Mme B. GOLDSTEIN

Brașov, str. Kloster 33.

„Prima fabrică de corsete din Brașov”

Execută și expediază orice articlii în bransa aceasta. —

Bog să cereți prețurent — ilustrat. —

Go [262—50]

CORSETT CHIC

BĂRBAȚII DEBILI

își recâștigă puterea bărbătească pierdută, dacă întrebuințează

tabletele „Neosan”

Brevetate și scutite prin lege.

Remediul probat și sigur contra debilității bărbătești, contra impotenței și pentru păstrarea puterii bărbătești până la cele mai înaintate bătrânețe.

Nu strică stomacul și pestetot n'are nici un efect stricacios.

O cutie cu 20 pilule **4 coroane 50 fileri**
Se trimite cu ramburs în modul cel mai discret.
Depozit principal pentru Austria și Ungaria

Farmacia lui HUGO ÖRKÉNY
Budapesta VII., Thököly út 28. Depot 115 (Le 516—5)

Medicul orășenesc districtual

Dr. Arnold Hecht

și-a mutat locuința în str.

Batthyányi nr. 17/a I etaj

(în colțul străzii Kossuth).

ORBINEAZĂ: dimineața dela orele 7½—8½ și după amiază dela orele 2—3. Telefon: 536.

(He 540—3)

GHEORGHE SZÖCS

:: CROITOR CIVIL ȘI MILITAR ::

BRAȘOV,

Strada Mihael Weiss nr. 10.

[Casa proprie].

Se 94—40

Deposit de cele mai nouă stofe indigene și din străinătate —
Serviciu prompt: Prețuri solide!

Radó Gyula

magazin de părădesiuri pentru dame

ARAD

Au sosit

noutăți de toamnă și de iarnă,

asortiment bogat:

- Raglance engleze,
- Pardesiuri moderne pentru dame,
- Paltonașe de plisă,
- Pardesiuri Brocca,
- Paltoane pentru teatru,
- Blane engleze,
- Pardesiuri de lână,
- Costumuri engleze,
- Paltoane pentru fete,
- Pardesiuri pentru copii,
- Talii moderne,
- Halaturi, jupoane, mod.

Haine și talii de doliu.

Prețuri fixe. Telefon 238.

(Ra 531—10)

Creme pentru față, pudre

săpunuri, parfumerii etc. de vânzare — mare asortiment — la drogheria și parfumeria **Török Andor és T-sa**, Arad Fő-tér.

(To 518)

Aviz.

Avem onoare a aviza mult onerații noștri mușterii cât și onoratul public, căci în magazinul nostru de ghetete se poate cumpăra totfelul de ghetete după moda cea mai nouă pentru domni, dame și copii cu cele mai modeste prețuri. Toate ghetetele sunt fabricatul nostru propriu de mână, din cel mai bun material.

Vă rugăm a încerca și vă veți convinge.

Cu stimă:

A 521—25

Asociațiunea pantofarilor
(Arad Czipészek Termelő Szövetkezete)ARAD, Szabadság-tér n-ful 14 „La cizma roșie”.
IUSTIN OLARIU, director executiv.**Prăvălia românească**

de coloniale și delicatose a lui

George Ștefu

din Arad, strada Deák

Ferenc 7. (în față cu „Li-
brăria diecezană”) areTelefon pentru oraș și provincă:
Nr. 881.

(Se 549—10)

Vânzare de altoi de viie și altoi de pomi.

Cine dorește să aibă viie sănătoasă, ieftină și durabilă, precum și pomării onobilă și durabilă să se adreseze eu încredere lui

Vityé Miklós

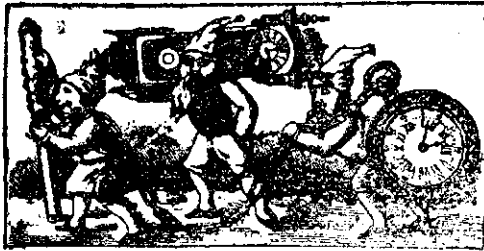
cea mai bună și mai conștiințioasă condusă pepieneră de viie și de pomi din Ungaria, OSCSANÁD, comit. Torontal unde se vinde cantități mari de altoi cl. I. cu rădăcini, pomișori și altoi netezi pentru vinuri de deșert și pentru soiuri de deșert, vițe americane netede și cu rădăcini. Soiuri special pentru filegori. Altoi excelenți și nobili de meri, peri, cireși, vișini, caisini, perșeci, pruni, ringuloți și nuci.

Mare asortiment de trandafiri nobili. Galițe de Orpington 3 milioane de bucăți. Se primesc anunțuri de comenzi pentru toamnă și primăvară.

Catalog ilustrat și de prețuri gratis și franco. He 532—18

Gratis

nu, dar pentru prețuri foarte ieftine poți să cumperi cele mai bune oroloage, oroloage cu pendul, de părete și deșteptătoare, precum și bijuterii de aur și argint și articlii optici

STROBL JOZSEF

orasornicar și gluvaergiu

LUGOJ, strada Bonnaz numărul 7.

Pentru orice fel de reparări și cumpărări de oroloage ofer garanță. (S 363—10)

(E 382—12)

SANATORUL JÁNOS: obstetrică :
și gynecologie

• • •

Profesor: Dr. BÄCKER
JOZSEF. — Medic-șef:
Dr. TOTH GEDEON.

BUDAPEST, Városmajor-utca.

**A sortiment
colosal**mașini de cusut,
fonografe, biciclete
și plăci pe lângă

— plătiri în rate favorabile! —

ATELIER DE REPARATURI!

KELEMEN SAMU

Seghedin (Szeged) str. Oroszlán.

Atelier special pentru repararea mașinilor
de scris.Catalog de prețuri gratis și franco.
(Go 544—10)**HOTELUL și OSPĂTĂRIA „MAGYAR KIRÁLY”**

Am onoare a atrage atențiunea on. public asupra
hotelului și ospătăriei
mele, unde servesc eu vinuri curate, cu mâncări gu-
stoase calde și reci.

Prețuri moderate! Serviciu conștiințios!
Odăi curate!Recomandându-mă în atențiunea on. public, sunt
cu toată stima:**Porczán Lajos,**
ospătar.

(Po 560)

Ospătăria „Gambrinus” Arad.

Atrag atențiunea on. public, care va sosi
în Arad cu prilejul serbării centenarului
seminarului gr. or. român din loc, asupra
restaurantului și berăriei „GAMBRINUS”,
unde zilnic se capătă vinuri excelente,
bere proaspătă și alte băuturi curate.
Mâncări gustoase. Serviciu conștiințios.
Prețuri moderate. Cu distinsă stimă:

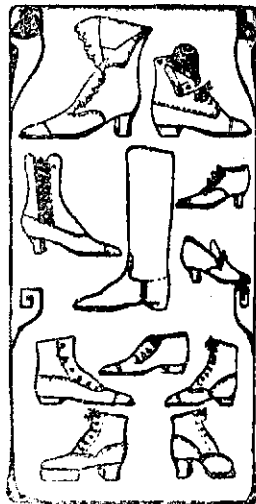
NOVOTNY LAJOS, proprietarul
ospătăriei „GAMBRINUS”. (No 435)**Weidner Jakab**

(W—482)

Lugoj, strada Széchenyi nr. 8.

Telefon 87.

Prăvălie de pielării și avizite pentru pantofari.
Părți superioare la ghetete. Atelierul acesta de
reparare rapidă se execută ghetete pentru domni,
— femei și — copii precum și eioboate pentru
soldați, după regulile militare. Cea mai ieftină
— cursă — de cumpărat pentru pantofari. Părți
superioare de ghetete după măsură sau model.
Expediere eu poșta cea mai apropiată. La
comenzile din provincie e destul a se trimite
1 gheată uzată.

ATENȚIUNE!

Aduc la cunoștința on. public și a on. mei clienți, că la

atelierul meu de croitorie
din ARAD, str. Hunyadi, nr. 3.

primese spre executare totfelul de haine, uniforme pentru preoți,
ofițeri și voluntari, precum și librete. Execuție elegantă, croiu
modern. Experiențele îndelungate câștigate ca croitor la cele mai
de seamă firme, precum și la firmele LEO FRANK și LUDOVIC
TOTH de INOKAI sunt o dovadă, că voi putea să satisfac
tuturor pretențiunilor celor mai delicate.

Roagă binevoitorul sprijin:

Windt Iános,
croitor pentru bărbați

Vi 377—10

Câteva cuvinte asupra boalelor secrete!

E trist, — dar în realitate adevărat că în vremea de azi e bătătoare la ochi mulțimea acelor oameni, a căror sânge și sucuri trupesti sunt atrofiate și cari în urma ușurinței din tinerețe și prin deprinderi rele și-au edruncinat sistemul nervos și puterea spirituală. E timpul suprem ca acestei stări îngrozitoare să se pună capăt. Trebuie să fie cineva care să dea tinerimei delușiri binevoitoare, sincere și amănunțite în tot ce privește viața sexuală — trebuie să fie cineva căruia oamenii să-i încredințeze fără teamă, fără sfială și cu încredere necazurile lor secrete. Dar nu e în deajuns încă a destăinui aceste necazuri ori și cui, ei trebuie să se adreseze unui astfel de medic specialist, conștiințos, care știe să dea asupra vieții sfaturi bune sexuale și știe a ajuta și morburilor ce deja eventual există, atunci apoi va înceta existența boalelor secrete.

De o chemare atât de măreață și pentru acest scop e Institutul renumit în toată țara al Dr.-ului **PALOCZ**, medic de spital, specialist (Budapenta IV. Muzeum Kör-ut 14, unde pe lângă discreția cea mai strictă, primește ori cine (stât bărbaiii cât și femeile) delușiri asupra vieții sexuale, unde sângele și sucurile trupesti ale bolnavului se curăță, nervii i-se întăresc, tot organismul i-se eliberează de materiile de boală, chinurile sufletesti i-se liniștesc.

Fără a turbura ocupațiunilor zilnice dr. **PALOCZ** vinde deja de ani de zile repede și radical cu metoda sa proprie de vindecare, chiar și cazurile cele mai negre, ranele sifilice boalele de țevă, bășică, nervi și sira spinării, începuturile de confuzie a minții, urmatile onaniei și ale sifilisului, erecțiunile de spaimă, scăderea puterii bărbătești (impotența), vătămăturile, boalele de sânge, de piele și toate boalele organelor sexuale femeiești. Pentru femei e sală de așteptare separată și ogire separată. În ceoace privește cura, depărtarea nu este piedică, oăci dacă cineva, din orice cauză, n'ar putea veni în persoană, atunci i-se va da scris amănunțit foarte discret prin scrisoare (în epistole) e de ajuns a se înlătura numai marca de răsun). Limba română se vorbește perfect. După încheierea curei, epistolele se ard, ori la derință se retrimite felicitarea. Institutul se îngrijește și de medicamente speciale. Vizitele se primesc începând de la 10 ore a. m. și până la 5 ore p. m. (Duminica până la 12 ore a. m. Tratament și cu Ivar Ehrlich 606.

Adresa: Dr. **PALOCZ**, medic de spital, specialist în Budapenta, de la 1 Noemvrie IV. Muzeum-körut 14.

Sanatorul - Ligeta lui Dr. **JAKAB****BUDAPESTA, VI., Nagy János-u. 47.**

(Városliget).

Loc de vindecare diagnostic pentru diabeti, pentru suferinzi de rinichi, stomac și intestine. Secții pentru boale de nervi și intestine, cure de îngrășare și slăbire.

Cea mai modernă hidroterapie, inhalator, radiumemanator, sistem Zander și gimnastică suedeză. Prospekte se trimit.

TELEFON: 106-00.

(E 450-18)

In atenția celor ce zidesc case!

TEODOR CIOBAN

ZIDAR DIPLOMAT ȘI ARCHITECT

ARAD, Str. Deák-Ferencz 20.

Cu onoare încunoștințez pe on. public, că în **branza arhitectonică**

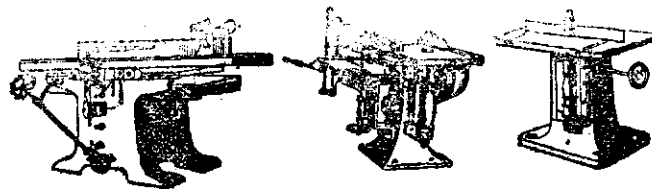
execut tot felul de întreprinderi, transformări de zidiri vechi, repararea de biserici române și școli, precum și zidirea lor.

Cu planuri și bugete servesc cu prețuri cât se poate de moderate. Comande primese atât în loc. cât și în provincie. Rugând sprijinul on. public român semnez

(Co 105-50)

Cu stimă
Teodor Cioban.**Orova Károly,**inginer-mechanic
diplomat.**Budapest, V., Kálmán-utca 24.**

Telefon 146-88.

Reprezentantul fabricii de lucrare a lemnului de specialitate:

TEICHERT & SOHN, LIEGNITZ.

SPECIALITĂȚI: Herestraie rapide și cu două tășuri instalare completă de herestraie cu aburi și uzine. Garnituri pentru tăiatul lemnului cu elevator sigur. Mare depozit în mașini și unelte pentru lucrarea lemnului pe seama măsarilor și inginerilor!

Condițiuni favorabile de plată!

[O 43-]

Catalog trimis gratuit.

Vityi Istvánfarmacie la „**SALVATOR**”**Pecica-maghiară (M.-Pécska).****OFERĂ ON. PUBLIC:**

Picuri pentru dinți, mijloc excelent contra celor mai îndărănice dureri de dinți	—70 fl.
Pisicote pentru fiere, pentru adulți	—80 „
Purgativ pentru fiere	1—cor.
Delicatese purgative, 1 cutie	1—
„ pentru limbrici	—70 fl.
Apă pentru față, înalbește și catifelează pielea, a se freca față înainte de culcare	—70 fl.
Cremă-Matild, cremă pentru față 1 teglă 70 fl. și cu 1 cor.	70 fl.
Pudră-Matild, în 3 culori	1—cor.
Praf „Lira”, mijloc excelent contra durerii de cap, în restimp de 3 minute înțează durerea de cap 1 dosă	—30 fl.
1 cutie cu 10 prafuri	e. 2-20 „
Otravă pentru grâu, mijloc excelent contra tăciunului	
Fluid contra scrântiturii, 1 dosă 1 cor. și	3—cor.

Articlii excelenți de gumă; preservative pentru bărbați și femei. : Specialități de medicamente din patrie și străinătate, magazin de parfumerii franceze engleze și germane : :

(Te 525)

Boschidoro de prăvălie pentru mode de dame.

Am onoare a aduce la cunoștința P. T. publicului din Lugoj și jur, că mi-am deschis zilele trecute un:

Magazin pentru mode de dame**manufactură și mărunțișuri pentru croitori****LUGOJ în casa Schleszler, colțul str. Bonnaz și Szende.**

În urma bogatelor experiențe și cunoștințe câștigate în această branșă în magazinele cele mai distinse din nenumăratele centre mari, precum și în urma legăturilor mele cu firmele și fabricile mari, sunt în plăcuta poziție, să satisfac cele mai rafinate gusturi.

În nădejdea că P. T. public îmi va acorda tot sprijinul

semnez cu stimă:

[So 364-30]

George Ștefan.

HUNGARIA

Általános biztosító részv.-társ.

(Bancă generală de asigurare, soc. pe acții)

BUDAPEST, IV., Károly körut nr. 2.

(In colțul străzii Kossuth Lajos.)

CAPITAL SOCIETAR: 6,000.000 cor. Președinte cont. EMERIC KÁROLYI; v.-președ: PAUL ELEK de MALOMSZEG și bar. EMERIC FEJÉRVARI. Președintele comitetului: cont. COLOMAN TISZA.

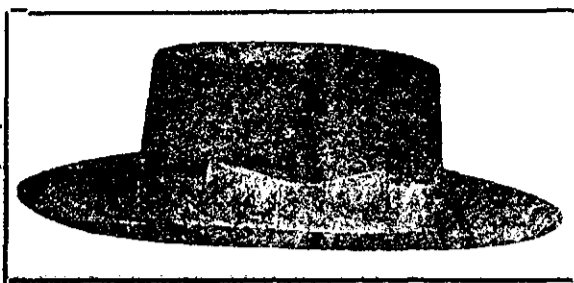
Asigurări contra focului, accidentelor, — de garanță, asigurări pe viață și poporală, asigurări contra spargerei cu furt, contra grindei, asigurările sticlei și vitelor —

Prețuri ieftine! Condițiuni moderne! Afară de cartel!

(Hu 551—3)

Dénes și Goldmann

prăvălie de modă pentru bărbați
Timișoara—Cetate (Temesvár—Belváros) strada Hunyadi.

Oferă excelențele și elegantele sale mărfuri de modă pentru bărbați. Albituri după măsură.

Prețuri fixe.

De 357 15

Telefon: 13—40

Bittenbinder József

sculptor și arhitect de altare

Temesvár-Erzsébetváros Hatyu utca 16

(casa proprie)

Face tot felul de mobilier de biserică, așa ca: Iconstase și altare, statui de piatră și lemn amvoane și scaune de spovedanie. Sierul Domnului, Grota Mariei de Lour, cristelnițe, icoane de stațiune, sculptură în relief sau pictură, străni, pictură de biserică și altare.

Renovează în stil altare vechi, amvoane și statui, aurește și marmorează. Prețuient preliminar de spese și planuri gratuit. Dacă sunt chemat pentru examinarea lucrului, mă duc ori-unde pe cheltuiala mea proprie.

(Bi 53—52)

Fiind cumpărarea pianelor afacere de încredere,

cea mai bună garantare dă în astfel de cazuri, renumele unei firme de o vechime de 40 de ani. Astfel zace în interesul ori-cărui cumpărător, ca înainte de cumpărare să privească depozitul firmei

TRISKA J. Cluj—Kolozsvar,

Strada Bartha Miklós 14.

cu pianele cele mai renumite fabrici streine, cari se vând cu prețul fabricii, chiar și pe lângă plătire în rate.

Singura agentură din Ardeal a pianelor »Wirth«.

Are în depozit plane: Schiedmayer, Bösendorfer Ehrbar, Winkelmann, Förster, Stingl, Stelzhammer, Richter, Gössl.

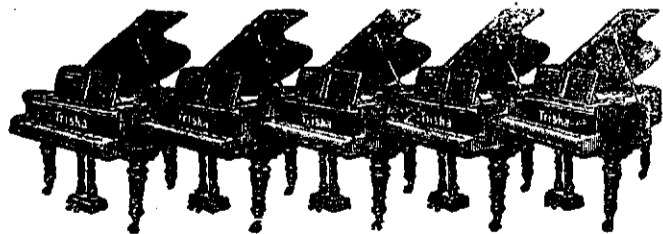
Pianele vechi se prețuiesc și se schimbă cu alte nouă, pe lângă plățirea diferenței.

Efectuește reparaturile cele mai gingașe și acordează cu acuratețe.

10 ani garanță

și acordare gratuită de un an.

Scrisorile de recunoștință stau la dispoziția cumpărătorilor. — Telefon 419.

Nou institut de văpsitorie, curățire și spălătorie cu aburi.

Adus la cunoștința on. public, că am deschis

un institut modern de văpsitorie, curățire și spălătorie cu aburi

la ARAD, colțul străzii Weitzer János.

Institutul: str. Magyar nr. 26. Institutul de primire: str. Weitzer János (vis-à-vis de poșta centrală).

Roagă binevoitorul sprijin, proprietarul:

Knapp Sándor.

[Ka 429—56]

NEUMANN M.

exploitor pentru haine de bărbați

furnizor al curții reg. și imp.

Magazin de haine pentru bărbați,
:: pentru copii și pentru femei ::

ARAD
Ne 302 Mărfuri excelente.

Despărțământ special pentru comenzi după măsură.